

Istraživanje položaja i potreba mladih i stanja lokalnih omladinskih politika u Užicu i Požegi

jun 2023.

Sadržaj

Rezime	3
Uvod	4
Metodologija	5
„Desk“ analiza	8
Rezultati desk analize za Grad Užice	9
Rezultati desk analize za Opštinu Požega	21
Istraživanje metodom „fokus grupe“	29
Rezultati istraživanja fokus grupe u Užicu	30
Rezultati istraživanja fokus grupe u Požegi	39
Zaključak	47

Rezime

Malо je istraživanja o položaju i potrebama mладих која se zbog ideja које су дали сами млади, нesputani pritom ponuđenim odgovorima, могу читати са одушељенијем i dozom avanture. Ali pored kreativnih rešenja, ova publikacija sadrži i čvrstu основу засновану на prethodnom istraživanju javno dostupnih podataka u oblasti правног i implementacionog stanja оmladinske politike u mestima из Србије. Уžice i Požega.

Ovde ћете takoђе shvatiti kako se имидž представљања локалних самоправа на интернету може razlikovati od перцепције младих о njihovом раду за младе, zbog tzv. феномена „комуникациони шум“. On sejavlja kada se poruke цилној групи шалju jedним каналом, а она користи неки други. Или kada se обраћate svakome, a potreбно je da se обраћate само nekome.

Grad Užice i Opština Požega nisu насумично одабране локалне zajednice. Ono што им је zajеднишко, то је да nemaju везе strateški dokument za младе. Dok Grad Užice има активну Кancelariju за младе (KzM) i Omladinski klub, Opština Požega је то некада имала. Kroz publikaciju ћемо доћи и до објашњења зашто је омладинска енергија „utuhnula“.

Ove две самоправе изabrane су са намером да им се детаљном анализом и визијом помогне да ranije поставljene prioritete u oblasti оmladinske politike, konačно i ostvare. Ali i da поставе нове, засноване на садашњим потребама младих, i u складу са EU standardima за младе.

Dva главна pogлавља publikacije (или две различите перспективе) су истраживање методом доступних података („desk“ анализа) и истраживање методом „фокус групе“ са младима из Ужица и Požege. Oвде ћете приметити и колико се ова два града, на растојању од само 20-tak km могу razlikovati u sprovođenju politike prema mладима i prema stavovima i потребама njihove омладине.

„Desk“ анализа је за обе zajednice урађена прикупљањем свих већих стратегија и акционих планова, ишчитањем и проналажењем мера и активности које на директан или индиректан начин дотичу младе. Rad sa fokus grupama je sproveden na principu grupног intervjeta i zasnivao se na перцепцији i iskustvima mладих u vezi njihovog položaja i потреба, grupisаних u deset oblasti. Прикупљањем свих улазних података, методама „desk“ анализе i „фокус групе“, представљен је контекст u kome млади u Ужицу i u Požegi живе, како razmišljaju, шта ih brine, шта bi ih učinilo zadovoljnim, a шта po pitanju svega ovoga preduzimaju njihove локалне zajednice.

Oво истраживање неће бити само штivo за (ne)читање. [Удружење „Народни парламент“](#) које стојиiza ове publikacije ће се потрудити да предлоге младих представи широј javnosti i donosiocima odluka u oblasti оmladinske politike u Užicu i Požegi i time, nadamo se , pozitивно uticati на локалне politike i programe namenjene mладима.

Uvod

Publikacija je izrađena u okviru projekta „[Policing the policies](#)“ - inicijativa za inkluzivne i sa EU standardima usklađene lokalne strategije za mlade“ čiji je nosilac Udruženje „Narodni parlament“. Ovaj omladinski projekt je inicijativa "European Youth Together" Erasmus+ 2021-2027 programa. Projekat se sprovodi od 1. februara 2022. godine do 31. januara 2024. godine i realizuje u partnerstvu sa još tri neprofitne organizacije: [Field of dialogue Foundation](#) Poljska, [Crisis simulation for peace \(CRISP\)](#) Nemačka i [Association of cultural heritage education](#) Finska.

Publikaciju je izradila [Reputacija - Agencija za odnose sa javnošću, marketing i komunikacije](#).

Njenoj izradi prethodila je faza mapiranja lokalnih samouprava, koja se zasnivala na istraživanju zajednica koje preduzimaju mere za bolji i kvalitetniji život mladih, ali koje nemaju aktivnu strategiju za mlade, kojom bi se te aktivnosti planski sprovodile i ocenjivale. Ovoj grupi, između ostalih, pripadaju Grad Užice i Opština Požega i oni su ovom prilikom odabrani kao lokalne zajednice kojima treba potpomognuti da svoje ranije postavljene ciljeve i prioritete u oblasti omladinske politike, sada, sa jednom novom energijom i perspektivom konačno i ostvare.

Podsetićemo da su mlađi prepoznati kao kapitalna ciljna grupa i važno je da svaka jedinica lokalne samouprave (JLS) ima važeći strateški dokument za mlade i aktivne Kancelarije za mlade i Omladinski klub.

Celokupnu metodologiju rada primenjenu u izradi ove publikacije koristila su i ostala tri pomenuta partnera, tako da po završetku čitavog projekta možemo reći da su stvoreni uslovi za uporednu analizu, primenu dobrih praksi iz partnerskih zemalja i prekograničnu saradnju omladinskih organizacija iz ukupno osam gradova (iz svake države su odabrane po dve lokalne samouprave).

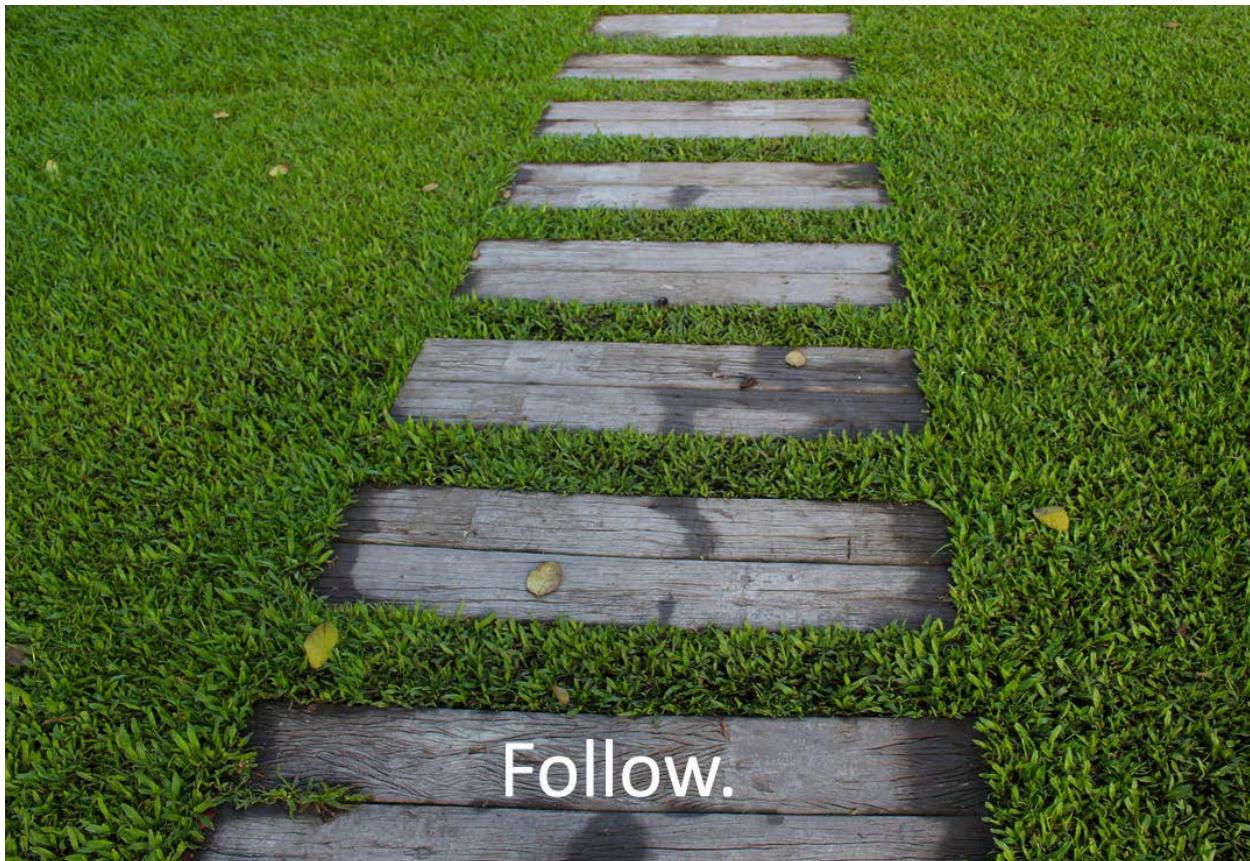
Građu publikacije čine podaci dobijeni iz dve različite perspektive. Jedna je dobijena analizom javno dostupnih elektronskih podataka i u praksi je poznata kao tzv. „desk“ analiza. Poređenja radi, ovo istraživanje bi se moglo uporediti sa virtuelnim imidžom lokalne samouprave u očima nasumičnog interneta korisnika. Ovde treba uvrstiti kvalitet sadržaja, redovno ažuriranje, transparentnost i korišćenje pravih komunikacionih kanala.

Druga perspektiva je percepcija koju mlađi imaju o njenom radu. Faktori koji utiču na stvaranje percepcije su: radoznanost, angažovanost i lični kapaciteti da razumeju poruku - obrazovanje, iskustvo, lični razvoj, moguće smetnje u razvoju, uverenja, mobilnost i sl.

U praksi nije neobično da se ove dve perspektive međusobno razlikuju. Razlog tome može biti nedovoljna informisanost mlađih sa jedne strane, dok sa druge može biti nedovoljna vidljivost rada lokalne samouprave, neredovno ažuriranje podataka ili plasiranje istih putem kanala koje mlađi ne koriste. Upravo zbog toga je jako korisno imati objektivnu analizu od strane eksternog konsultanta. U ovom slučaju, to je Udruženje „Narodni parlament“.

Metodologija istraživanja

Publikacija „Istraživanje položaja i potreba mladih i stanja lokalnih omladinskih politika u Užicu i Požegi“ sastoji iz dva dela: tzv. „desk“ analize i istraživanja sa fokus grupama. Hronološki, najpre se radilo na prikupljanju podataka za „desk“ analizu (koji će kasnije biti zasebno predstavljeni), ali i za pripremu i informisanost istraživača o lokalnim aktima i sprovedenim merama u oblasti omladinske politike, kako bi rad sa fokus grupama iz pomenutih zajednica bio što efektivniji i konkretniji.

Polazna tačka ovog istraživanja bila je Strategija za mlade Republike Srbije (2023 - 2030), kao dokument koji je na sveobuhvatni način predstavio položaj i potrebe mladih na nivou cele Srbije i čiji su glavni ciljevi, specifični ciljevi, aktivnosti i mere usklađeni sa evropskim standardima omladinske politike.

Strategija za mlade RS je bila zvezda vodilja u procesu kreiranja pitanja za istraživanje tehnikom „fokus grupe“ sa mladima iz Užica i Požege. Razlog leži u tome što je u odnosu na prethodnu strategiju, novo usvojena dopunjena širom vizijom i dodatnim aktivnostima, pa je namera istraživača bila da rezultati istraživanja imaju duži rok u pogledu aktualnosti.

Istraživanje metodom dostupnih izvora podataka ili „desk“ analiza je za obe zajednice urađena prikupljanjem svih važećih strategija i akcionalih planova, iščitavanjem i pronalaženjem mera i aktivnosti koje na direktni ili indirektni način dotiču mlade. Lokalne politike se inače objavljuju na zvaničnoj web prezentaciji Grada Užica i Opštine Požega. Takođe, proverena je dinamika objavljivanja vesti¹ na temu realizacije aktivnosti u oblasti mladih, kako na sajtu, tako i na društvenim mrežama i preko medija.

Suštinski, „desk“ analiza se sastoji iz dva dela:

1. Pravni nivo, koji obuhvata analizu dokumenata omladinske politike obeju lokalnih samouprava (politike, strategije, akcioni planovi, odluke) kao i analizu drugih akata lokalnog zakona koji utiču na mlade, ali ne direktno, već indirektno, kao na korisnike mera i usluga iz različitih oblasti, npr. obrazovanje, zdravstvo, sport, socijalna zaštita itd.
2. Implementacioni nivo, koji se odnosi na istraživanje konkretnih aktivnosti koje se sprovode u gradu/opštini kao deo omladinske politike.

Predviđen je i treći, evaluacioni nivo koji bi trebalo da predstavi odnos između planiranih i realizovanih aktivnosti. Međutim, kako se „desk“ analiza zasniva na dostupnim podacima, a evaluacioni izveštaji nisu dostupni, ovaj deo je izostao.

U praksi se nedostatak „desk“ analize može manifestovati u pogledu zastarelosti pronađenih podataka, pa se zbog validnosti i pouzdanosti ona kombinuje sa nekim od oblika terenskog istraživanja. U ovom slučaju, „desk“ analiza je bila osnova za sledeću istraživačku metodu, a to je istraživanje sa fokus grupama u Užicu i Požegi.

Fokus grupe su oblik grupnog intervjeta u kojem se mala grupa ljudi (od 6 do 8 učesnika, a maksimalno 10) okuplja kako bi razgovarali o određenoj temi koju istraživač postavlja. Ovaj metod se koristi za prikupljanje kvalitativnih podataka i dobijanje uvida u stavove, mišljenja i iskustva učesnika u pogledu teme istraživanja.

Učesnici fokus grupe u Užicu i Požegi su bili mladi, starosti od 15 do 30 godina. Uglavnom su bili pripadnici većinskog naroda, dok je bilo i predstavnika nacionalnih manjina. Dominantno su bili učenici srednjih škola, ali je bilo i predstavnika studenata. Neki su bili volonteri, a neki nisu bili aktivni ni na koji način. U namjeri da se čuju potrebe i mladih sa smanjenim mogućnostima (npr. mlađi iz ruralnih sredina, mlađi sa ekonomskim poteškoćama, osobe sa invaliditetom, pripadnici nacionalnih manjina, imigranti i sl.), u tom kontekstu se može reći da su obe fokus grupe bile heterogenog tipa. U Užicu je bilo devet učesnika (šest ženskog pola, a troje muškog), a u Požegi deset (četiri ženskog pola, a šestoro muškog).

Koristeći kao osnovu Strategiju za mlade Republike Srbije 2023 - 2030 i „desk“ analizu za obe lokalne samouprave, kreirana su pitanja koja su podeljena u deset oblasti: formalno i neformalno

---

¹ Ovde treba napomenuti da su u slučaju Opštine Požega pregledane sve objavljene vesti od trenutka podizanja sajta, a to je 2016. godina. Grad Užice ima bržu dinamiku objavljivanja i mnogo veći sadržaj na sajtu, pa su vesti istražene za poslednje tri godine.

obrazovanje mladih, zapošljavanje, informisanost, volonterizam, učešće u donošenju odluka, zdravlje, bezbednost, socijalna politika, mladi u zaštiti životne sredine, kultura i slobodno vreme.

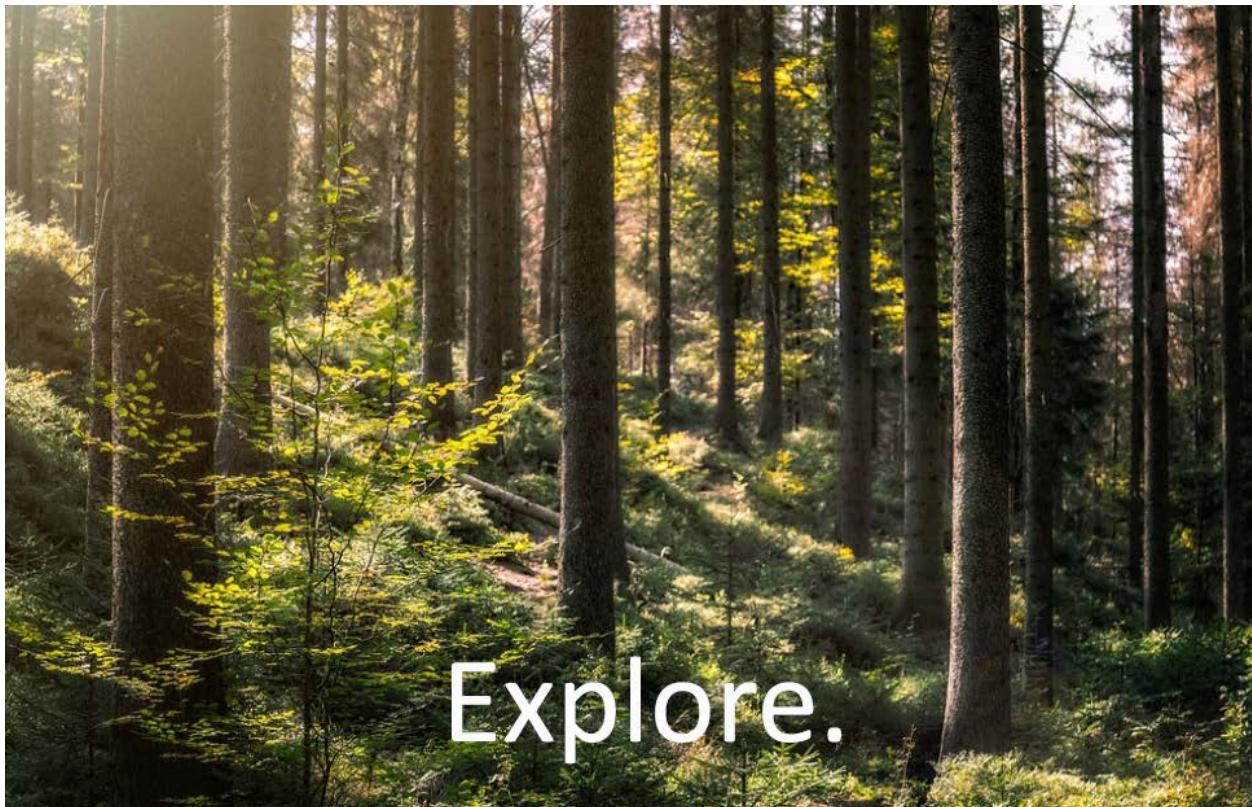
Metodologija rada sa fokus grupama je sprovedena na principu grupnog intervjeta i efektivno je trajala tri sata. Moderator je postavljao pitanja, a učesnici su odgovarali po slobodnoj volji, odnosno ko prema spremnosti da daju odgovore. Analiza je bila kvalitativnog tipa i zasnivala se na percepciji i iskustvima mladih u vezi njihovog položaja i potreba. Princip rada je bio interaktivan i povremeno su se razvijale kvalitetne diskusije.

Prikupljanjem svih ulaznih podataka metodom „desk“ analize i fokus grupe, predstavljen je kontekst u kome mladi u Užicu i u Požegi žive, kako razmišljaju, koje su njihove potrebe, a šta po pitanju svega ovoga preuzimaju njihove lokalne zajednice.

Istraživanje metodom dostupnih izvora podataka - "desk analiza"

"Desk" istraživanje se odnosi na metod istraživanja koji se sprovodi korišćenjem postojećih izvora informacija, kao što su publikacije, članci, knjige, statistički podaci, izveštaji, veb stranice i drugi elektronski izvori. Ovaj metod se naziva "desk research" jer se istraživanje obavlja za radnim stolom, bez direktnog terenskog istraživanja.

"Desk" istraživanje je važan korak u istraživačkom procesu jer omogućava prikupljanje širokog spektra informacija, sticanje konteksta, identifikaciju prethodnih istraživanja i sagledavanje trenutnog stanja znanja o određenoj temi. Ovo istraživanje omogućava pristup velikom broju izvora i resursa koji mogu pružiti obimne i detaljne informacije o istraživačkoj temi koje mogu poslužiti kao osnova za dalje istraživanje, analizu i donošenje zaključaka.

Ipak, treba napomenuti i podatak o nedostatku ove metode, a to je moguća zastarelost pronađenih podataka, ukoliko one nisu uredno ažurirane od strane izvora koji ih generiše. Zato je važno "desk" istraživanje kombinovati sa nekim od terenskih istraživačkih metoda kao što su okrugli stolovi, intervjui, fokus grupe i sl. U ovom slučaju, „desk“ analiza je upotpunjena istraživačkom metodom „fokus grupe“, čiji su učesnici bili mladi iz ove dve lokalne zajednice.

Rezultati “desk” analize za Grad Užice

Teritorija Užica se nalazi u središnjem delu Zlatiborskog upravnog okruga Republike Srbije. Grad Užice se sastoji od 41 naselja: 2 gradska (Sevojno i Užice) i 39 seoska naselja. Prema popisu iz 2022. godine u Užicu je živelo 70.172 ljudi, što je u odnosu na popis iz 2011. godine (kada ih je bilo 78.040 stanovnika²), manje za 7.868, odnosno za 10,08 odsto.

Grad Užice i njegova okolina imaju odlične turističke potencijale jer je geografsko-turistički položaj izuzetno povoljan: blizina Zlatibora, Republike Srpske, Nacionalnog parka Tare, Ovčarsko-kablarske klisure, Zlatara. Kao prirodne karakteristike treba izdvojiti Potpećku pećinu, zakonom zaštićen spomenik prirode i kanjon reke Đetinje.

Mladima u Užicu su za potrebe sporta, rekreacije, obrazovanja, ličnog i profesionalnog razvoja i kulturnih sadržaja dostupni mnogi materijalni i infrastrukturni resursi. Grubo nabrojano, to su: Gradska plaža, Veliki park, sportski tereni za različite sportske discipline, Stadion FK „Sloboda“, 64 sportska kluba u 28 sportskih grana, hala „Veliki park“, stadion u Krčagovu, balon sala za mali fudbal u Krčagovu, Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju, Gradski kulturni centar, Omladinski klub, Narodna biblioteka, Gradski muzej, Istoriski arhiv, amfiteatar Učiteljskog fakulteta, Gradska kuća grada Užica, Bioskop ART, Gradski razvojni centar, Dom za decu i omladinu „Petar Radovanović“, Dom učenika srednjih škola „Koštica“ itd.

Resursi otvoreni i namenjeni isključivo za potrebe mladih su: Kancelarija za mlade Grada Užica, Regionalna Kancelarija za mlade i Omladinski klub.

U Užicu ima devet osnovnih škola, sedam srednjih kao i dve specijalizovane škole (Osnovna škola za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju "Miodrag V. Matić" i Muzička škola "Vojislav-Lale Stefanović"), Učiteljski fakultet i Visoka poslovna tehnička škola Užice.

U oblasti lečenja, prevencije bolesti i negovanja zdravih stilova života, mladima su na raspolaganju Savetovalište za mlade Crveni krst, Dom zdravlja, Opšta bolnica, Zavod za javno zdravlje.

U svrhu razvoja tzv. “desk” analize korišćeni su javno dostupni podaci, pretežno sa zvaničnog sajta Grada Užica, objave sa društvenih mreža, medijski prilozi, odluke, rešenja, strategije, planovi.

Istraživanje metodom dostupnih izvora podataka – „desk analiza“ je podeljena u dve celine:

1. Pravni nivo – analiza dokumenata omladinske politike
2. Implementacioni nivo omladinske politike

---

² <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/zasto-je-uzice-za-deset-godina-ostalo-bez-7-868-stanovnika/>

I Pravni nivo - analiza dokumenata omladinske politike

Grad Užice prilično planski sprovodi lokalnu politiku u različitim oblastima, uvezši u obzir podatak da trenutno ima trinaest strateških dokumenata na snazi.

Strateški dokumenti koji direktno i indirektno utiču na mlade su sledeći:

- Lokalni akcioni plan za mlade 2015-2019 (kome je istekao rok važenja, a novi nije usvojen)
- Plan razvoja Grada Užica 2023-2030
- Strategija razvoja socijalne zaštite grada Užica 2021-2025
- Program za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u gradu Užicu 2021-2023
- Akcioni plan za uključivanje građana u donošenje odluka 2022-2025
- Plan kvaliteta vazduha grada Užica za period 2018-2023

Cilj „desk“ analize je predstavljanje dokumenata omladinske politike (pravni nivo analize) i aktivnosti koje je Grad preduzeo za mlade (Implementacioni nivo analize). Zato će u pravnom nivou analize fokus biti na analizi strateških ciljeva iz Lokalnog akcionog plana za mlade 2015-2019 jer iako je istekao, to je jedini strateški dokument koji se direktno odnosi na mlade.

Mnoge aktivnosti iz LAP-a za mlade se i dalje sprovode zbog ranije uspostavljenih mehanizama. I to se u praksi često dešava kada se ne usvoje novi strateški dokumenti. Takođe je česta pojava da se aktivnosti za mlade proširuju van okvira istegle strategije jer je došlo na primer do prihvatanja i primene nekih nacionalnih programa za mlade. A te aktivnosti se ne mogu evaluirati jer nisu postavljene kao strateški i merljivi cilj. I tako se gubi korak sa aktuelnom strategijom za mlade na nacionalnom, ali i na evropskom nivou.

Kao što će u implementacionom nivou analize biti predstavljeno, mnoge aktivnosti iz ostalih strategija koje se odnose na celokupno stanovništvo (iz oblasti ekologije, zdravstva, bezbednosti, privrednog razvoja i sl.) ili su usmerene na određene kategorije (npr. osobe sa invaliditetom, Rome), obuhvataju i mlade. Drugim rečima, ne postoji oštra granica već su aktivnosti iz različitih strategija međusobno povezane i usklađene.

Prvi Lokalni akcioni plan za mlade je usvojen 2009. godine i važio je do 2013. godine. Po njegovom isteku, usvojen je novi za period od 2015. do 2019 godine. Od 2020. godine do sada nije usvojen novi strateški dokument za mlade. Međutim, i dalje su na snazi ranije izgrađeni kapaciteti, kako infrastrukturni, tako i institucionalni i ljudski.

Lokalna samouprava ima sledeću strukturu koja radi sa mladima:

- Savet za mlade
- Savet za socijalnu politiku
- Savet za zapošljavanje
- Savet za rodnu ravnopravnost

- Članovi Gradskog veća zaduženi za omladinu, sport, kulturu, obrazovanje i socijalnu politiku
- Kancelarija za mlade
- Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom
- Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj

Skupština grada Užica, na sednici održanoj 14. maja 2009. godine donela je odluku o osnivanju Saveta za mlade koji je ovlašćen da: inicira i učestvuje u izradi lokalne omladinske politike u oblastima od značaja za mlade, daje mišljenje na predloge propisa i odluka koje donosi Skupština grada Užica u oblastima značajnim za mlade.

Omladinski klub u Užicu otvoren je 04. juna 2014. godine i on predstavlja vezu između planiranih politika (LAP-a) i njihove realizacije u konkretne programe i omladinske inicijative.

Njegovi osnovni ciljevi su unapređenje života mladih i pružanje mogućnosti da mladi rade na ličnom i profesionalnom razvoju, a samim tim i razvoju celokupne lokalne zajednice. U osnovne delatnosti Kluba spadaju: aktivizam mladih, edukativni, savetodavni i informativni programi, mentorski rad, organizovanje omladinskih razmena, treninga, seminara, kampova, umrežavanje na lokalnom i regionalnom nivou, javne akcije, radionice i sl.

Strateški ciljevi Lokalnog akcionog plana za mlade 2015-2019 su:

Strateški cilj 1. Razviti postojeće i uspostaviti nove kapacitete za realizaciju lokalne omladinske politike.

U okviru ovog cilja su predviđene administrativno - regulatorne aktivnosti kojima se definije program i način rada Saveta za mlade i protokol o saradnji između Saveta za mlade i resornih institucija, OCD i medija. U planu je bila promocija Omladinskog kluba, kako bi se podigla svest o njegovom postojanju, zatim organizovanje javnih događaja kojima bi se povećalo učešće mladih u javnom i političkom životu i omogućavanje mladima da učestvuju u kreiranju, praćenju i ocenjivanju programa za mlade. Raspisivanje konkursa za finansijsku podršku projekata udruženjima mladih i udruženjima za mlade je takođe jedna od aktivnosti ovog strateškog cilja.

Strateški cilj 2. Zapošljavanje i preduzetništvo mladih

Definisano je pet aktivnosti. Prva je sprovođenje obuka za aktivno traženje posla i samozapošljavanje, a nosioci aktivnosti su Filijala NSZ Užice, udruženja i Regionalna razvojna agencija. Zatim, obezbeđivanje finansijskih sredstava za podsticanje omladinskog preduzetništva, uspostavljanje mehanizama za honorarno angažovanje mladih i program Stručne prakse, realizacija programa javnih radova i podrška zapošljavanju mladih u okviru Biznis inkubatora.

Strateški cilj 3. Unaprediti obrazovanje mladih i učiniti ga dostupnim i prilagođenim mladima

Ovim strateškim ciljem obuhvaćeno je pet aktivnosti: prilagođavanje formalnog obrazovanja različitim grupama mladih preko individualnog obrazovnog programa; obezbeđivanje usluge

personalnih asistenata za mlade osobe sa invaliditetom, pružanje podrške kroz besplatne pripremne nastave za učenike koji žele da nastave sa školovanjem nakon srednje škole; stipendiranje talentovanih srednjoškolaca i studenata i realizacija programa obuka u okviru sistema neformalnog obrazovanja.

Strateški cilj 4. Obezbediti stalnu podršku mladima koji se nalaze u socijalnim rizicima

Za mlade koji se nalaze u socijalnim rizicima utvrđene su četiri aktivnosti u cilju podrške i to: uspostavljanje među sektorske saradnje između resornih institucija (Savet za mlade, Savet za socijalnu zaštitu, škola, OCD, Kancelarija za mlade); obezbeđivanje finansijskih olakšica za mlade sa smanjenim mogućnostima; sprovođenje programa za razvijanje tolerancije i prevenciju diskriminacije; uspostavljanje rada Savetovališta za bračne i predbračne odnose.

Strateški cilj 5. Unaprediti uslove za bezbedan život mladih

Lokalnim akcionim planom je regulisano pet aktivnosti u oblasti bezbednosti mladih: sprovođenje kampanja za promociju kulture bezbednosti; izvođenje pokaznih vežbi u kriznim situacijama, organizovanje uzajamnih poseta između srednjoškolaca i predstavnika vojske i policije; sprovođenje medijskih kampanja za promociju bezbednog radnog okruženja; sprovođenje programa rada sa mladima koji su učiniovi krivičnih dela.

Strateški cilj 6. Čuvati i unapređivati zdravlje mladih, razvijati zdrave stilove života

Precizirane su tri mere u sferi zdravlja mladih: realizacija kampanja za promociju zdravih stilova života; realizacija programa za očuvanje mentalnog i reproduktivnog zdravlja mladih i pružanje podsticaja radu sportskih sekcija u školama i drugim vannastavnim rekreativnim aktivnostima.

Strateški cilj 7. Stvoriti uslove za aktivizam i aktivno učešće mladih u životu u zajednici

Da bi mladi bili aktivni i učestvovali u životu svoje zajednice, radna grupa za izradu LAP-a je zamislila tri aktivnosti i to: aktivnosti vezane za promociju volonterizma; obezbeđivanje mehanizma za pružanje finansijske podrške neformalnim grupama mladih za realizaciju njihovih aktivnosti i poslednja, osnaživanje udruženja mladih i neformalnih grupa mladih za pisanje i sprovođenje projekata.

Strateški cilj 8. Obezbediti mehanizme putem kojih su mladi aktivno uključeni u zaštitu životne sredine i promociju održivog razvoja

Za uključivanje mladih u zaštiti životne sredine predviđene su dve aktivnosti: sprovođenje programa kojima se mladi informišu, obučavaju i podstiču da budu nosioci zaštite životne sredine i druga, obezbeđivanje finansijske podrške za sprovođenje omladinskih akcija zaštite životne sredine.

Strateški cilj 9. Obezbediti bolju informisanost mladih

Bolje informisanje mladih isplanirano je preko tri aktivnosti: organizovanje javnih događaja koji imaju za cilj upoznavanje mladih sa kanalima komunikacije i načinima za pronalaženje relevantnih informacija; kreiranje internet sajta koji će objavljivati informacije iz grada, relevantne za mlade i realizacija adekvatnih emisija i programa za mlade na lokalnim medijima, u čijoj pripremi učestvuju sami mladi.

Strateški cilj 10. Povećati dostupnost, prilagođenost i raznovrsnost kulturnog sadržaja i ponude mladih i za mlade

U oblasti kulture mladih utvrđene su tri aktivnosti: pružanje podrške projektima koji realizuju mladi u raznim oblastima kulture; promovisanje kulturnih vrednosti kroz medejske kampanje, ustanove i škole i uspostavljanje mehanizama koji će učiniti kulturne događaje dostupnije mladima.

II Implementacioni nivo omladinske politike

Prvim Lokalnim akcionim planom za mlade 2009-2013 bilo je predviđeno raspisivanje konkursa za omladinske projekte i pružanje finansijske podrške udruženjima mladih i udruženjima za mlade. Ta aktivnost je vrlo brzo dala rezultate i realizovano je više projekata od značaja za mlade.

U periodu od 2010 do 2013 sprovedeni su brojni projekti iz različitih oblasti u kojima je Kancelarija za mlade (KZM) bila nosilac projekta ili partner.

Neki od najznačajnijih projekata bili su:

- Projekat „Internet klub za mlade“, Telenor fondacija,
- Projekat „Jačanje kapaciteta Kancelarija za mlade u Zlatiborskom okrugu“ u saradnji sa Užičkim centrom za prava deteta,
- Projekat „Jačanje kapaciteta omladinskih radnika“,
- Treninzi na temu „Zaštita i sigurnost dece i mladih u omladinskom radu“, u saradnji sa Centrom za omladinski rad iz Novog Sada,
- Projekat „Profesionalna orientacija“, GIZ,
- Organizovanje poseta Narodnoj skupštini Republike Srbije u Beogradu za predstavnike studentskih i đačkih parlamenta itd.

U nedostatku novog strateškog dokumenta za mlade, u okviru koga se sumira retrospektiva prethodnih aktivnosti Kancelarije za mlade, uvidom u javne objave KZM možemo dobiti uvid u sprovedene aktivnosti za mlade tokom poslednjih nekoliko godina.

U Omladinskom klubu Kancelarije za mlade mladi su pohađali kurseve iz oblasti traženih veština na tržištu: učenje engleskog jezika, veština govorništva (dikcija i artikulacija), veštine kreativnog pisanja (pričanje priče (storytelling), kreiranje sadržaja za društvene mreže), rad u programima za foto manipulaciju i grafički dizan (Adobe Photoshop, Illustrator, Lightroom, Figma).

S vremena na vreme, mladi učestvuju u radionicama gde se stvaraju rukotvorine ili predmeti primenjene umetnosti - npr. radionica heklanja i pletenja, kolači kao novogodišnji ukrasi, izrada „bukmarkera“, likovne radionice i sl.

Volonteri Kancelarije za Mlade Užice obeležavaju i mnoge važne datume u godini posvećene određenim društvenim temama ili društvenim kategorijama.

Lokalna udruženja koja sprovode projektne aktivnosti za mlade, a nemaju svoj prostor za radionice organizuju te aktivnosti upravo u Omladinskom klubu. Tako je na primer Udruženje UžiceMedia organizovalo u saradnji sa KzM besplatne novinarske radionice, koje su se održale u Omladinskom klubu.

“Resurs centar za lokalni razvoj” je u saradnji sa KzM sproveo projekat pod nazivom “Znanjem ka kompetentnom roditeljstvu”, čiji je cilj blagovremenim razvojem kompetentnog roditeljstva kroz podršku mladima u stvaranju preduslova za formiranje i razvoj zdrave porodice.

Grupa „Hajde da...“ je u okviru projekta „Mladi iz drugačijeg ugla“ realizovala trening za srednjoškolce u saradnji sa Kancelarijom za mlade u Užicu. Trening je imao za cilj da pospeši medijsku i digitalnu pismenost mlađih, unapredi njihovu angažovanost i omogući da do šire javnosti preko različitih medija dopre poruka mlađih o problemima sa kojima se suočavaju u njihovim lokalnim zajednicama. Mladi iz Užica su identifikovali probleme sa kojima se sučeljavaju, a zatim su pomenute probleme prikazali putem meme plakata i stikera, odnosno formi koje oni koriste u svojoj svakodnevnoj komunikaciji. Ova forma im je omogućila da poruku prenesu kroz ironiju, sarkazam, kao i društvenu i političku kritiku.

Grad Užice je jednom prilikom bio partner na Erasmus+ projektu, pod nazivom "Putovanje u središte zemlje". U organizaciji Kancelarije za mlade Grada Užica na omladinsku razmenu u Tursku-Ankara otišlo je dvoje srednjoškolaca iz Užica sa koordinatorom Kancelarije za mlade, gde su predstavljali svoj grad i zemlju. Cilj projekta je bio da upozna učesnike sa arheologijom kako Turske, tako i sa kulaturom drugih zemalja učesnica: Rumunija, Ukrajina, Srbija.

Mladi iz Užica imali su priliku da preko Kancelarije za mlade učestvuju na omladinskoj razmeni "Greener Connections" u okviru Erasmus + programa Evropske unije, koja je organizovana na Zlatiboru. Tema projekta je bila promocija alternativnih i ekoloških uspešnih modela u ekologiji, a učestvovalo je 49 mlađih iz različitih zemalja (Holandija, Italija, Azerbejdžan, Brazil, Srbija, Hrvatska, Albanija, Jordan, Bosna i Hercegovina).

U ovom trenutku Kancelarija za mlade ima 58 volontera, od kojih je aktivno 25 do 30 i koji učestvuju u donošenju odluka. Savet za mlade, za razliku od KzM, nema vidljivu dinamiku rada.

Iako Grad Užice nije obnovio strateški dokument za mlade (Lokalni akcioni plan 2015-2019), istraživajući dostupne podatke o realizaciji aktivnosti iz oblasti omladinske politike, može se reći da Grad Užice aktivno sprovodi mere kojima utiče na unapređenje položaja mlađih, kroz različite oblasti kao što su: kultura i slobodno vreme, sport, podsticanje učešća mlađih u kreiranju i reviziji dokumenata javnih politika, razvoj talenata, uključivanje mlađih u zaštiti životne sredine itd.

Grad Užice godišnje raspisuje javne pozive za sufinansiranje projekata iz nekoliko oblasti, u kojima su mladi u ulozi organizatora projekata, direktnih korisnika ili indirektnih korisnika.

Javni pozivi i konkursi koje raspisuje Grad Užice na godišnjem nivou su sledeći:

- Javni konkurs za finansiranje/sufinansiranje programa za omladinu,
- Javni konkurs za finansiranje/sufinansiranje organizacija civilnog društva,
- Javni konkurs za finansiranje/sufinansiranje programa udruženja osoba sa invaliditetom,
- Konkurs za dodelu gradskih stipendija učenicima i studentima,
- Konkurs za sufinansiranje održavanja muzičkih festivala na području grada Užica.

U prethodnoj 2022. godini Grad je za sportske klubove, sportska društva i školska udruženja i sekcijske raspisao javni poziv za realizaciju dva posebna programa u oblasti sporta i to: organizacija sportskih kampova za razvoj talentovanih sportista i drugi, sprečavanje negativnih pojava u sportu (doping, nasilje i nedolično ponašanje, nameštanje sportskih rezultata i drugo). Za ove sportske programe koji imaju značajan i dugotrajan uticaj na razvoj sporta na teritoriji grada, lokalna samouprava je raspodelila 2.200.000 dinara.

2020. godine Gradska uprava za infrastrukturu je preko javnih nabavki izvršila radove na obnavljanju sportskih terena koji su se odnosili na popravku i sanaciju sportskih terena.

Kada govorimo o mehanizmima učešća građana u donošenju odluka, Grad Užice na svom sajtu sadrži aplikaciju „[Zajedno do dobrih odluka](#)“ pomoću koje građani mogu učestvovati u donošenju odluka koje se tiču budžeta. Aplikacija je krajnje jednostavna i sadrži najosnovnije podatke, kao što su: naziv akta o kome se odlučuje, naziv ovlašćene uprave Grada za određeni akt o kome se odlučuje, period trajanja javne rasprave, „klikabilno“ dugme za pregledavanje nacrta akta o kome se raspravlja i dugme za „poziv na akciju“ pomoću koga se šalju predlozi.

Inače, Odluka o uključivanju građana u budžetski proces kroz sprovođenje Akcije „Užički program lokalnog partnerstva“ doneta je još 2019. godine.

Primer interfejsa ove aplikacije, prikazan je na sledećoj slici:

The screenshot shows a user interface for a budget proposal. At the top, it displays the title: "Одлука о укључивању грађана у буџетски процес кроз спровођење Акције „Ужички програм локалног партнерства“". Below this, there are several sections with information and buttons:

Почетак израде општег акта	Рок за слање предлога	Предлози грађана	Јавна расправа
27/03/2019	11/04/2019	Пошаљи предлог	Завршна расправа
Надлежна управа ГУ за послове органа града	Важећа одлука /	Нацрт нове одлуке Погледај нацрт	Извештај Погледај извештај

Slika 1. Prikaz interfejsa aplikacije „Zajedno do dobrih odluka“ na zvaničnoj internet prezentaciji Grada Užica, preko koje građani mogu poslati predloge i učestvovati u donošenju budžetskih odluka

Na poslednjoj Javnoj raspravi o Nacrtu odluke za program "Udružimo se", nakon što je istekao rok za slanje predloga putem aplikacije, odazvali su se i mлади. Oni su takođe učestvovali u kreiranju Plana razvoja grada Užica 2023 – 2023, kao i u reviziji Plana kvaliteta vazduha grada Užica. Volonteri Kancelarije za mlade pored ostalog, i svojim terenskim radom prikupljajući informacije, doprinose kreiranju novih planskih dokumenata.

Prelazeći oblast po oblast implementacionog nivoa „desk“ analize, dolazimo i do aktivnosti inkluzivne politike. Interesantno je istaći da vodeći organi lokalne samouprave povremeno posećuju kancelarije lokalnih udruženja, među kojima ima i onih koji rade sa mladima smanjenih mogućnosti. Tom prilikom učestvuju u njihovim tematskim aktivnostima i razgovaraju o potrebama i izazovima mlađih koji su korisnici, ali i lideri ovih udruženja.

Obilazak udruženja mlađih je veliki doprinos u stvaranju jake partnerske veze između lokalne samouprave i udruženja mlađih. Ovim se komunicira pristupačnost, poverenje i podstiče se kultura proaktivnosti koja i drugu stranu ohrabruje da se odaziva pozivima, saradnji i da se lokalnoj samoupravi obrati uvek kada je to potrebno. Pored Kancelarije za mlade, gradonačelnica Grada Užica, dr Jelena Raković Radivojević posećuje Udruženje cerebralne i dečije paralize, Udruženje distrofičara Zlatiborskog okruga, učenike osnovnih škola, dok povremeno prisustvuje sportskim mečevima, pružajući podršku užičkim sportskim klubovima.

Kako bi obezbedila bolji život mlađima sa invaliditetom, lokalna samouprava radi na tome da im olakša pristup različitim sportskim i kulturnim ustanovama. Tako je na primer na Gradskom bazenu u Užicu otvorena prva teretana prilagođena osobama sa invaliditetom.

Osim ove olakšice, Grad ima u planu da u saradnji sa lokalnim privrednicima obezbedi veći broj radnih mesta za osobe sa invaliditetom.

Za rad udruženja osoba sa invaliditetom na području grada, a ima ih ukupno 12, iz budžeta grada je u ovoj godini dodeljeno dva miliona dinara više u odnosu na prethodnu 2022. godinu. Grad podršku pruža i kroz učešće u njihovim aktivnostima, manifestacijama i programima.

Vidljive su i neke od planiranih aktivnosti iz Akcionog plana za Rome. Naime, u cilju podizanja kapaciteta Udruženja Roma Užice, Grad je aprila 2023. godine ovom udruženju ustupio prostor na korišćenje. Time su stvorenii uslovi za njihovo lakše organizovanje i planiranje aktivnosti. Inače, Udruženje Roma Užice, koje između ostalih okuplja i mlađe, aktivno učestvuje na konkursima za finansiranje udruženja koje raspisuje lokalna samouprava i nekoliko puta su im projekti odobreni. Deo gradskog budžeta je, saglasno Akcionom planu za Rome, namenjen isključivo romskoj populaciji. Pored toga, Grad Užice preduzima mere aktivnog zapošljavanja i pružanja finansijskih olakšica, čime je postignut rezultat da je vrlo mali broj Roma u Užicu u stanju socijalne ugroženosti.

Kada govorimo o kulturnom aspektu omladinske politike, treba započeti podatkom da je Grad Užice od strane Ministarstva kulture Republike Srbije izabran da poneše titulu "Prestonica kulture Srbije 2024. godine". Brojni programske sadržaje, kao i budžet od 180 miliona dinara (ugovor je potписан u vrednosti od 120 miliona dinara, dok je subvencija Grada u iznosu od 60 miliona)

odraziće se na bolji položaj mladih u pogledu brojnih kulturnih manifestacija, u kojima će oni moći da učestvuju kao konzumenti, scenaristi, koordinatori kulturnih projekata, volonteri, individualci koji će biti angažovani honorarno. Svakako, otvaraju se nove mogućnosti koje ranije nisu postojale i tokom čitave 2024. godine Užičani će moći kvalitetnije da provode svoje slobodno vreme.

Prema potpisanim ugovorom biće rekonstruisana i obnovljena infrastruktura grada, koja će unaprediti položaj osoba sa invaliditetom, dece i mladih. Planirana je rekonstrukcija Velike sale u Gradskom kulturnom centru i mnogih spomenika kulture, zatim izgradnja lifta za osobe sa invaliditetom, izgradnja Dinarsko-ribarskog naselja Mokra Gora, zatim, "Erin de luks muzeja", Dečijeg kulturnog centra i Muzeja keramike, rekonstrukcija kuće akademskog slikara Mihaila Milovanovića u Ribaševini. Predviđena je izrada projektne tehničke dokumentacije za rekonstrukciju Trga partizana, uklanjanje barijera za fizičku dostupnost ustanovama kulture osobama sa invaliditetom, kao i postavljanje solarnih digitalnih tabli i info pultova duž staze ka neolitskom naselju u dužini od oko 6 kilometara.

Užice ima zanimljive festivale namenjene mladima. Regionalni književni festival "Na pola puta" koji već 18 godina organizuju užički gimnazijalci predstavlja jedan od značajnih elemenata kulturnog identiteta grada. Festival se sastoji od javnog književnog programa, književnih večeri, predavanja književnika i čitanja autorskog stvaralaštva.

Od 2009. godine održava se festival dečjeg folklora „Licidersko srce“. Na festivalu učestvuje oko 1000 dece od 10 do 16 godina iz Srbije i inostranstva. Organizator festivala je Udruženja građana „ERA“ iz Užica, a organizuje se i uz podršku grada Užica, Predstavništva Republike Srbije u Srbiji i Turističke organizacije Zlatibor. Festival često ima podršku Ministarstva kulture i informisanja.

U cilju negovanja lepe poetske reči i kazivanja stihova, Užice učestvuje u nacionalnoj "Tradicionalnoj smotri recitatora – Pesniče naroda mog". Ovo takmičenje u recitatorstvu angažuje učenike osnovnih i srednjih škola u Užicu, kao i studente Akademije strukovnih studija Zapadna Srbija i Pedagoškog fakulteta Užice. Oni se dalje plasiraju za okružno takmičenje koje se organizuje u Opštini Kosjerić.

Nasuprot ovim tradicionalnim festivalima, u povoju su još tri nova festivala koje podržava Grad Užice. Naime, već drugu godinu za redom, Gradski kulturni centar Užice organizuje strip festival "Užički strip susreti". U takmičarskom delu festivala bira se pobednik konkursa za najbolji strip kaš. Još mlađi je "Festival horske muzike", koji se ove godine održao po prvi put. Organizatori prvog festivala horskog pevanja su Gradski kulturni centar i Muzička škola "Vojislav Lale Stefanović". I konačno treći, ali ne najmanje važan je "Festival horova osnovnih škola grada Užica", koji je nastao na inicijativu Ministarstva prosvete, Školske uprave Užice u saradnji sa osnovnim školama.

U planu Gradskog kulturnog centra Užice je da tokom 2023. godine po prvi put organizuje Festival fantastike koji će biti posvećen epskoj i naučnoj fantastici u svim oblicima stvaralaštva, a posebno u književnosti, primjenjenoj umetnosti, slikarstvu i popularnoj kulturi uopšte.

Iz gradskog budžeta se od 2023. godine izdvajaju sredstva za sufinansiranje objavljivanja prvog izdanja knjiga autora sa teritorije Užica, u nameri da se podstiče izdavačka delatnost u Užicu. Ovom pozivu se naravno mogu odazvati i mlađi autori. Uslov konkursa je da autorsko delo bude u oblasti književnosti, umetnosti i humanističkih i društvenih nauka.

Grad Užice od samog početka, a već petu godinu uzastopno, podržava i jedno pijanističko takmičenje nacionalnog karaktera, na čijem je čelu Muzička škola „Vojislav Lale Stefanović“ iz Užica. Takmičenje je u početku bilo zamišljeno kao školsko i okupljalo je učenike te škole i goste iz drugih obližnjih gradova, ali su se prijavljivali i brojni kandidati iz Beograda, Novog Sada, Šapca, Valjeva, Čačka, Kraljeva i drugih gradova, pa je Grad Užice odlučio da ova škola bude domaćin i okupi mlađe talentovane pijaniste iz cele Srbije (prvih šest kategorija čine učenici od 1. do 6. razreda osnovnih muzičkih škola, dok sedmu čine srednjoškolci). Tri najbolja učenika dobijaju novčane nagrade koje dele sa svojim profesorima, a ukupni nagradni fond koji dodeljuje Grad Užice je 2000 evra.

Da bi mlađi mogli da razvijaju svoje potencijale i kompetencije koji dovode do socijalnog i ekonomskog osamostaljivanja, jedinice lokalne samouprave bi trebalo da podrže razvoj mlađih talenata. Ovo je u skladu sa Merom 4.1 - Razvoj mlađih talenata, iz Strategije za mlađe Republike Srbije. U tom smislu, mlađi talenti mogu da dobiju nacionalnu stipendiju ili stipendiju od Grada.

Grad Užice svake godine dodeljuje stipendije učenicima srednjih škola, studentima prvog stepena studija - osnovnih akademskih i strukovnih studija i studentima drugog stepena studija - master akademske studije, specijalističke strukovne studije, specijalističke akademske studije.

Postoje i specifične situacije kada talenat mlađih sa teritorije Užica prelazi čak i nacionalne okvire. U jednom ovakovom primeru, Grad Užice je podržao svoju sugrađanku, violinistkinju, Saru Matović koja se prijavila na audiciju za Kraljevski koledž i dobila je stipendiju. Kako je uredbom Kraljevine Velike Britanije određeno da svaki strani student ovog koledža mora da bude obezbeđen novcem za svakodnevni život tokom dužeg boravka, Grad Užice je za njeno školovanje na Kraljevskom koledžu u Londonu izdvojio 300 hiljada dinara u ovoj godini i nešto veći iznos za narednu godinu.

Tehnička škola „Radoje Ljubičić“ je jedna od prvih srednjih stručnih škola u Srbiji koja je još pre deset godina prihvatile program dualnog obrazovanja. Prema ovom programu, učenici tokom školovanja rade u privatnim kompanijama uvodeći se u posao, čime stečeno teorijsko znanje prevode u praksu, bave se rešavanjem realnih problema i razvijaju poslovne veštine.

U ovom trenutku lokalna samouprava u saradnji sa Kancelarijom za dualno obrazovanje i nacionalni okvir kvalifikacija radi na otvaranju trening centra za dualno obrazovanje pri Tehničkoj školi, koji će dobiti kabinete, radionice i najsavremeniju opremu za izvođenje nastave, i gde će mlađi moći da steknu potrebne stručne kompetencije na nivou radnog iskustva u kompanijama.

U svakoj školi u Užicu su stvoreni mehanizmi za individualni obrazovni program (tzv. IOP), kada je potrebno nastavu prilagoti mlađima koji imaju poteškoća u učenju ili smetnje u razvoju.

Što se tiče mera za zapošljavanje mladih, Grad Užice u saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje učestvuje u svim merama koje ova služba sprovodi na nacionalnom nivou. To su: program realizacije stručne prakse u cilju obavljanja pripravničkog staža (u kome prioritet imaju Romi i osobe sa invaliditetom), zatim dodela subvencija za samozapošljavanje i organizovanje javnih radova na kojima se radno angažuju nezaposlene osobe sa invaliditetom.

U pogledu volonterizma mladih, oni imaju prilike da volontiraju u akcijama Kancelarije za mlade, čije su aktivnosti predstavljene na početku. Takođe, mogu se pridružiti lokalnim udruženjima mladih ili onima koji rade za mlade. Ne treba zanemariti ni Crveni krst, koji u Užicu radi na jednom većem nivou i sastoji se od ekipe Omladina i ekipe Podmladak. One se takmiče u pružanju prve pomoći najpre na gradskom nivou, a zatim na višem nivou sa ekipama iz Srbije, pri čemu osvajaju nagrade. Drugim rečima, takmičenje u pružanju prve pomoći je preraraslo u sport koji se trenira kao i svaki drugi. Kao volonteri, mladi mogu da učestvuju u mnogim humanitarnim akcijama Crvenog krsta.

Volontiranje koje se odnosi na prekograničnu mobilnost preko programa Evropske unije za volontiranje mladih, u Užicu još uvek nije zaživilo.

U oblasti ekologije i zaštite životne sredine lokalna zajednica preduzima mere za celokupnu populaciju na teritoriji Užica, tako da su među korisnicima i mladi. Postoji nekoliko aktivnih mera u oblasti ekologije. To su pošumljavanje, reciklaža, subvencionisanje domaćinstava za kupovinu uređaja koji štede energiju i smanjuju zagađenje.

Grad Užice je jedna od 53 jedinica lokalne samouprave koja je sa Ministarstvom zaštite životne sredine potpisala ugovor za sufinansiranje projekata pošumljavanja "Udahnimo život prirodi" u cilju zaštite i očuvanja predeonog diverziteta u 2023. godini. Ovo je praktično nastavak projekta, započetog 2019. godine, a u okviru koga je pošumljeno 5, 22 hektara zemljišta u širem i užem centru grada, dok su 2021. godine pošumljena još 2 hektara. Višegodišnje pošumljavanje je dovelo do rezultata da se ukupna emisija štetnih čestica smanjila u protekle dve godine za oko 15 odsto.

Drugi ekološki projekat se tiče subvencije koje Grad Užice i Ministarstvo dodeljuju individualnim domaćinstvima za nabavku i ugradnju toplotnih pumpi, kotlova, etažnih peći i šporeta na pelet, kao i za nabavku i ugradnju kotlova na gas.

Projekat odvajanja kućnog otpada „Brzo i lako sad odvaja svako“ se zasniva primarnoj separaciji kućnog otpada. Plan je da se do kraja ove godine uspostavi sistem za separaciju u najvećem delu grada, a da se od naredne godine proširi i na sela. Grad Užice je uz podršku Švedske vlade, Ministarstva zaštite životne sredine i Ministarstva finansija prikupio 540 hiljada evra i tim sredstvima je obezbeđena nabavka 5350 kanti, 570 kontejnera za suvi otpad, 124 za staklo i dva vozila za sakupljanje i transport otpada.

Ekologija je oblast u kojoj mladi pokazuju interesovanje da učestvuju u izradi strateških dokumenata i reviziju postojećih. Tako su na primer, juna 2023. učestvovali u reviziji Kratkotkoročnog akcionog plana zaštite vazduha i Plana kvaliteta vazduha za period 2023 -2025.

Inače, učešće mladih u reviziji je deo projekta "Škole za bolji kvalitet vazduha" čiji je cilj da ojača svest školske dece, roditelja i nastavnika o negativnom uticaju zagađenja vazduha, nivoima zagađenja vazduha i njegovim štetnim efektima na zdravlje. Projekat finansira Kraljevina Norveška, a sprovodi Stalna konferencija gradova i opština u saradnji sa Unicefom. Pored revizije, u okviru ovog projekta su sprovedene i radionice, gde su članovi Gradskog veća u Omladinskom klubu upoznali mlade sa ekološkim ciljevima i aktivnostima Grada Užica.

Grad Užice je jedna od tri JLS koja je prema kriterijumu pokazane motivacije u oblasti ekologije izabrana za učešće u pomenutom projektu vrednom 90.000.000 dinara. Ovim projektom Užice dobija direktnu tehničku podršku za izradu dokumenata javne politike čiji je cilj unapređenje kvaliteta vazduha, unapređenje zaštite životne sredine i zdravlja. Pored toga, projektom su obezbeđeni i uređaji za merenje kvaliteta vazduha koji se nalaze u tri užičke škole. Ovi merni uređaji identifikuju lokacije u kojima je zagađenje najveće i pokazuju koliki je uticaj lokalnih zagađivača na kvalitet vazduha. Treći, takođe važan segment projekta odnosi se na edukaciju koja se realizuje uz posredovanje Kancelarije za mlade grada Užica.

Mladima se, kao i ostalim stanovnicima Užica, kvalitet života povećava kada Grad radi na infrastrukturnim projektima. Iako oni ne utiču direktno na socijalnu oblast života, ipak, bolja infrastruktura čini kretanje lakšim i ugodnijim, a različite usluge savremenijim i efikasnijim.

Tokom 2022. godine u rekonstrukciju objekata škola i vrtića na području grada Užica uloženo je više od 250 miliona dinara od Grada, resornih ministarstava i donatora iz Evropske unije. Iako se bavimo mladima od 15 do 30 godina, među njima ima i onih koji su roditelji, pa je zbrinjavanje dece u vrtićima važno za neometani rad tih roditelja i njihovo socijalno blagostanje.

Prema rečima predsednice Vlade, Ane Brnabić tokom posete Užica maja ove godine, u toku je priprema projektno tehničke dokumentacije za lokacijske uslove za Obilaznicu, kao i za rekonstrukciju i dogradnju zgrada Zdravstvenog centra Užice, čime će građani, uključujući i mlade imati bolje uslove pri korišćenju usluga zdravstvene zaštite.

Grad Užice je doneo Odluku o besplatnom i regresiranom prevozu na teritoriji grada Užica. Saglasno toj odluci, pravo na besplatni prevoz imaju učenici osnovnih škola, određeni dobrovoljni davaoci krvi, osobe sa invaliditetom, lica obolela od težih povreda, dok regresirani prevoz imaju učenici srednjih i visokih škola.

U oblasti bezbednosti mladih Grad Užice preduzima nekoliko mera. U cilju povećanja saobraćajne bezbednosti, popravljena je saobraćajna infrastruktura, uključujući izradu pešačkih staza u zonama škola, gde je postavljena i zaštitna ograda za pešake. Agencija za bezbednost saobraćaja je uz podršku TŠ "Radoje Ljubičić", Crvenog krsta Užice i Udruženja "Roditelj" realizovala brojne edukacije i obuke u oblasti saobraćajne bezbednosti za učenike osnovnih i srednjih škola. U svim školama svakodnevno patrolira školski policajac. Grad Užice takođe podržava i rad SOS telefona, čiji su korisnici žene i deca žrtve nasilja, a u praksi se za savet javljaju svi građani koji su izloženi bilo kom obliku nasilja.

Rezultati „desk“ analize za Opština Požega

Opština Požega se nalazi u Zlatiborskom upravnom okrugu u Zapadnoj Srbiji. Ima 42 naselja i 55 katastarskih opština. Prema poslednjem popisu stanovništva iz 2022. godine, broj stanovnika na teritoriji Opštine Požega je iznosio 26 060, što je manje u odnosu na popis iz 2011. godine, kada je bilo 29 638 stanovnika. Stanovništvo opštine Požega beleži nepovoljne tendencije koje se ogledaju u smanjenju broja ukupne populacije stanovnika i demografskom starenju. Negativan rast, tj. smanjenje ukupnog broja stanovnika počinje od osamdesetih godina i traje do danas.

Stanovništvo opštine Požega je u velikoj meri homogeno po pitanju nacionalnog i verskog opredeljenja. Većinu stanovništva čine Srbi pravoslavne veroispovesti. Od manjinskih zajednica preovladavaju Romi, dok u manjoj meri ima Bošnjaka, Crnogoraca i Albanaca.

U svrhu razvoja tzv. „desk“ analize korišćeni su javno dostupni podaci, prevashodno sa zvaničnog sajta Opštine Požega, zatim medijski prilozi, odluke, rešenja, strategije, akcioni planovi i sl. Namena ovog istraživanja je da najpre predstavi politički i zakonodavni okvir u oblasti omladinske politike Opštine Požega, a zatim i realizaciju istih u praksi. Međutim, kada se radi o javno dostupnim podacima koji predstavljaju sprovođenje aktivnosti iz lokalnih akcionih planova, treba istaći da predstavljena „desk“ analiza umnogome zavisi od transparentnosti rada same lokalne samouprave.

Iako je prvo bitna namena istraživača bila da prouči strategije i planove koji se direktno odnose na mlade, zbog nedostupnosti Lokalnog akcionog plana za mlade iz 2014. godine, analizom su obuhvaćene strategije i planovi koji se odnose na celokupno stanovništvo Opštine Požega, ali su u okviru njih kao korisnici uključeni i mladi.

Kako je tokom istraživanja primećena zastarelost mnogih strateških dokumenata, a novi nisu usvojeni, u nameri da se predstave i raniji planovi lokalne samouprave³, kao i celokupan kontekst u kome mladi žive, u razmatranje su uzete kako istekle, tako i aktuelne strategije.

Istraživanje metodom dostupnih izvora podataka – „desk analiza“ je podeljena u dve celine:

3. Pravni nivo – analiza dokumenata omladinske politike
4. Implementacioni nivo omladinske politike

---

³ U praksi se dešava da se nakon isteka određenih planova, strategija i odluka pojedine započete aktivnosti i dalje sprovode po zakonu inercije. U tom smislu, da bi se kreirala jasnija slika između onoga što je predviđeno planovima i onoga što je urađeno (ili se trenutno radi), obuhvaćeni su i zastareli i aktuelni akti.

I Pravni nivo - analiza dokumenata omladinske politike

Opština Požega nema važeću lokalnu strategiju za mlade. Skupština opštine Požega je 2014. godine usvojila Lokani akcioni plan za mlade⁴ sa ciljem unapređenja kvaliteta života mlađih u Požegi. Međutim, u nedostatku važeće strategije za mlade, predmet istraživanja su aktivnosti iz svih ostalih strategija i planova koji uključuju mlađe.

Strategije, akcioni planovi i programi koji su trenutno na snazi

Plan zdravstvene zaštite za period (2019 - 2024) se primenjuje na čitavo stanovništvo Opštine Požega, pa su mlađi obuhvaćeni kao korisnici zdravstvenih usluga, u skladu sa zakonom. Međutim, mlađi kao posebna ciljna grupa nisu izdvojeni u ovom Planu.

Predviđena su edukativna predavanja za decu i prosvetne radnike na temu prevencije i faktora rizika za oboljenja respiratornog i kardiovaskularnog sistema, u čijem je fokusu bila promocija zdravih stilova života. Institucija nadležna za edukaciju je Dom zdravlja u Požegi.

Plan zdravstvene zaštite sadrži samo jedan specifičan cilj koji uključuje mlađe - „Preventivni programi za smanjenje učestalosti bolesti zavisnosti“. Za realizaciju ovog specifičnog cilja predviđene su dve aktivnosti:

- Uključivanje mlađih u programe zdravih stilova života. Nadležne institucije za sprovodenje aktivnosti su: Opština Požega, Kancelarija za mlađe, Sportski savez Požega, Sportsko - kulturni centar.
- Povećanje broja alternativnih aktivnosti za mlađe. Nadležne institucije za sprovodenje aktivnosti su: Sportski savez, sportski klubovi i škole.

Lokalni akcioni plan za unapređenje položaja Roma na teritoriji Opštine Požega (2021 - 2024).

Opština Požega je prva u zlatiborskom okrugu koja je omogućila da se pokrene proces legalizacije celih romskih naselja i među prvim opštinama sa teritorije zlatiborskog okruga koja je usvojila i sprovodi Lokalni akcioni plan za poboljšanje položaja Roma.

Razmatrajući ovaj akcioni plan, može se reći da se veliki broj aktivnosti odnosi i na mlađe Rome. Kako je najveći problem Roma velika stopa nezaposlenosti, pa samim tim i siromaštvo, Radna grupa je istraživanjem položaja i potreba Roma došla do zaključka da je situacija jako složena. Naime, među Romima je procentualno mali broj školovanih, a najveći broj pripadnika ima završenu samo osnovnu školu ili čak ni nju, dok manje od 1% Roma završi više ili visoko obrazovanje. Kao razloge za to uglavnom navode siromaštvo odnosno nedostatak uslova za školovanje i sklapanje brakova u ranom uzrastu. Sa druge strane, Romi su teško zapošljiva kategorija upravo zbog neobrazovanja. I to vodi u krug.

---

⁴ Podatak o izradi Lokalnog akcionog plana za mlađe je pronađen u dokumentu Strategija razvoja Opštine Požega (2016 - 2021), dok Lokalni akcioni plan za mlađe nije dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Opštine Požega, pa se ne može govoriti o planovima koje je lokalna samouprava predvidela za mlađe.

Zato je LAP za unapređenje položaja Roma fokusiran na obrazovanje i inkluziju mladih, kako bi se povećao broj školovanih, pa samim tim i broj zapošljivih Roma. Sa druge strane, da bi porodice mogle da školuju svoju decu, predviđene su mere kojima se obezbeđuje materijalna podrška tim porodicama.

Ciljevi i mere iz Lokalnog akcionog plana za unapređenje položaja Roma, čiji su korisnici mladi su sledeće:

- Oblast obrazovanja (angažovanje pedagoških asistenata romske nacionalnosti za predškolsko obrazovanje tokom cele godine; uvođenje romskih pedagoških asistenata u nastavi; uključivanje roditelja Roma u savete roditelja; implementacija predmeta „Romski jezik sa elementima nacionalne kulture i istorije”; materijalna podrška porodicama u statusu socijalne potrebe čija deca pohađaju predškolske ustanove za troškove boravka dece u ustanovi (izleti, užine, putni troškovi, pozorišne predstave...); obezbeđivanje materijalne podrške porodicama čija deca pohađaju osnovnu školu, obezbeđivanje udžbenika, užine, odeće i obuće, izleta i učešća u vannastavnim aktivnostima; obezbeđivanje jednokratnih pomoći kao podršku školovanju; obezbeđivanje putnih troškova i smeštaja u studentske domove za studente koji studiraju u drugim gradovima;
- Ekonomsko osnaživanje kroz samozapošljavanje (obuka za pokretanje vlastitog biznisa, razvoja poslovnog plana, konkurisanja kod banaka za kredite i zajmove; podrška u osnivanju malih preduzeća, radnji, zadruga, ortačkih udruženja; kreiranje podsticajnih programa za preuzetnike koji zapošljavaju Rome).
- Stanovanje i komunalna infrastruktura (izgradnja ili sanacija infrastrukturne mreže u romskim naseljima do nivoa u kome se nalazi okruženje, postupak legalizacije romskih naselja i objekata u kojima žive lica romske nacionalnosti).
- Zdravstvo (angažovanje medijatorki za zdravstvo; rad patronažnih sestara u romskim naseljima).
- Kultura, mediji i informisanje (uključivanje programa na romskom jeziku u lokalne radio i TV stanice i finansijska podrška romskim medijima, obuka romskih medijatora, koordinatora, odnosno pedagoških asistenata za informisanje koji bi izveštavali o merama koje se pokreću, promovisali ih i pratili njihovo sprovođenje).

Strategije, akcioni planovi i programi koji nisu obnovljeni

Strategija razvoja opštine Požega 2016 - 2021 je najobuhvatniji lokalni akt, kojim je prepoznato pet prioriteta: razvoj poljoprivrede, jačanje privrede, razvoj turizma, društveni razvoj i zaštita životne sredine. Analizom ovog dokumenta pronađeno je da postoje mere koje se odnose na mlade.

Tako je na primer, u okviru prioriteta jačanje privrede predviđeno podsticanje preduzetništva mlađih. Prioritetom zaštita životne sredine je uočen potencijal za razvoj školskog i omladinskog aktivizma u domenu zaštite životne sredine.

Prioritet društveni razvoj ima najveći udeo aktivnosti usmerenih ka mladima. Lokalna samouprava je predvidela ekonomsko osnaživanje mlađih, modernizaciju školskog programa i afirmaciju neformalnog obrazovanja, zatim podršku u realizaciji i unapređenju predškolskog i školskog sporta, unapređenje uslova života i rada za osobe sa invaliditetom. Dodatne aktivnosti gde su mlađi korisnici se odnose na razvoj, promociju i unapređenje kulturnog života i uspostavljanje funkcionalnog sistema za podršku i afirmaciju porodice uz obezbeđeno kvalitetno školovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu stanovništva i bezbedno okruženje za život i rad.

Program razvoja sporta Opštine Požega (2016 - 2018). Razmatrajući sve dosadašnje planove i strategije koje je Opština Požega razvila, u nedostatku strategije za mlađe, može se slobodno reći da ovaj plan u najvećoj meri dotiče unapređenje položaja mlađih. Sekundarna dobit od razvoja sporta utiče na fizičko i mentalno zdravlje mlađih, zatim na mogućnost da slobodno vreme provedu na kvalitetan način, utiče i na inkluziju osoba sa invaliditetom i konačno, utiče na unapređenje opšte infrastrukture.

Ovim planom je lokalna samouprava predvidela svoje učešće u opremanju škola funkcionalnim spravama i rekvizitima kao i učešće u partnerskim projektima planiranja, izgradnje, sanacije i adaptacije zatvorenih i otvorenih sportskih objekata namenjenih za nastavu fizičkog vaspitanja i vannastavnih aktivnosti mlađih. Dalje, u okviru oblasti školski sport, planirano je anketiranje učenika o potrebama i interesovanjima u vezi sporta, kako bi se istim izašlo u susret, kao i realizacija većeg broja sekcija. Planom je obuhvaćen uticaj na školsku upravu i nastavnike da animiraju decu iz ruralnih sredina da se aktivnije bave sportom, da formiraju sportske sekcije, angažuju decu sa smetnjama u razvoju i sarađuju sa sportskim klubovima kako bi pomogli u otkrivanju mlađih talenata.

Na teritoriji opštine Požega osobe sa invaliditetom svoje potrebe iz oblasti sporta ostvaruju na veoma organizovan način u Društvu za sport i rekreaciju invalida Požega. Planom za razvoj sporta je predviđeno da se u sportskim objektima obezbedi prilaz osobama sa invaliditetom. U cilju inkluzije i obezbeđivanja jednakih prava za sve, isplanirano je učešće osoba sa smetnjama u razvoju/invaliditetom u takmičenjima u raznim ulogama (takmičari, sudije, tehnička lica).

Jedan od ciljeva pomenutog Plana razvoja sporta Opštine Požega je bio da čitavu sportsku scenu podigne na jedan viši nivo. To podrazumeva kreiranje sistema nadzora i kontrole sportskih

klubova i sportskih škola u pogledu angažmana nestručnog kadra, kao i unapređenje modela podrške za sportiste mlađih kategorija kroz stipendiranje i/ili druge načine nagrađivanja.

Lokalni akcioni plan (u daljem tekstu LAP) za zapošljavanje za 2021. godinu. Analizom ovog dokumenta utvrđeno je da on namenjen svim nezaposlenim licima na teritoriji Opštine Požega i da sadrži samo jednu aktivnost, javni radovi od interesa za opštinu Požega i poboljšanje uslova kvaliteta života nezaposlenih lica. U postupku izrade su učestvovali Odeljenje za privredu i lokalni ekonomski razvoj Opštinske uprave Požega i Nacionalna služba za zapošljavanje, dok je realizaciju plana pratio Savet za zapošljavanje Opštine Požega.

II Implementacioni nivo omladinske politike

Vodeće pitanje kojim se implementacioni nivo istraživanja vodi je: Koje se konkretnе aktivnosti sprovode u Opštini Požega kao deo omladinske politike?

U okviru ovog pitanja istražen je kontekst u kome mladi žive, uvezši u obzir postojeće institucionalne i infrastrukturne resurse, programe koji su namenjeni mladima i aktivnosti koje lokalna samouprava sprovodi za mlade.

Opština Požega nažalost u ovom trenutku nema Kancelariju za mlade koja je aktivna. Kancelarija za mlade Požega je bila uspostavljena još 2013. godine kao jedan od ciljeva trogodišnjeg projekta "Osnaživanje Kancelarija za mlade u Zlatiborskom okrugu" čiji je nosilac Užički centar za prava deteta, uz podršku Olof Palme Međunarodnog Centra.

Kancelarija za mlade Požega je preko ovog projekta sprovela nekoliko važnih aktivnosti, koje su u strateškom smislu važne za mlade. Jedna od njih je intervjuisanje 500 mlađih o njihovim potrebama, a inicijativu je pokrenula povodom revizije tadašnjeg Lokalnog akcionog plana za mlade (LAP). Nakon toga je sazvala sastanak Radne grupe za izradu akcionog plana i predstavnike Lokalne samouprave. Tom prilikom se govorilo o potrebama i problemima mlađih kao i o budžetu za 2014. godinu, za koji su bila predviđena veća sredstva za omladinske aktivnosti u odnosu na prethodnu godinu.

KzM Požega je takođe radila na tome da Savet za mlade, koji je osnovan još 2012. godine, zaživi i izvršava svoju funkciju. Slično zagovaranje je činila i u vezi Omladinskog kluba kome su ustupljene prostorije u zgradji bivšeg Doma vojske Jugoslavije. Na osnovu medijskih zapisa iz ovog perioda, predstavnici Kancelarije za mlade Požega su se u to vreme suočavali sa nedovoljnim brojem volontera i to je predstavljalo slabu tačku u održivosti ove organizacije. Iako je imala u planu otvaranje Radnog centra za mlade, Omladinsku zadrugu i Volonterski centar, KzM Požega nakon završetka gore pomenutog projekta prestaje da bude aktivna i medijski vidljiva.

Od tada pa nadalje, aktivnosti za mlade se sprovode kroz različite programe, ali bi se moglo reći - ipak neplanski, obzirom da trenutno nema važeće strategije za mlade koja je na snazi i koja je usklađena sa Strategijom za mlade Republike Srbije.

Obrazovne institucije za sticanje formalnog obrazovanja čine dve matične osnovne škole i tri srednje škole (gimnazija, tehnička škola i poljoprivredna škola). Poljoprivredna škola sa domom učenika „Ljubo Mićić“ (dobitnik Svetosavske nagrade) i Tehnička škola Požega koja od 2011. godine ima status Regionalnog centra za kontinuirano obrazovanje odraslih (dobitnik Svetosavske nagrade i Povelje Kapetan Miša Anastasijević) pomeraju standarde u oblasti stručnog obrazovanja, dok je Gimnazija „Sveti Sava“ prepoznata kao promoter nauke i umetnosti kroz realizaciju učeničkog festivala „Gimfest“.

Mladim ljudima u Požegi su za ispunjenje slobodnog vremena na raspologanju sportska hala, nekoliko igrališta u školskim dvorištima i sportski tereni za mali fudbal, privatna balon sportska sala, otvoreni bazen koji mogu koristiti samo leti.

Od institucija kulture, Požega ima Sportsko kulturni centar koji je epicentar kulturnih aktivnosti, Gradsku galeriju i Narodnu biblioteku. Povremeno se, kao nosioci kulturnih dešavanja u Požegi, uključuju i pojedine javne ustanove, organizacije i udruženja.

Međunarodni studentski filmski kamp „Interakcija“, koji realizuje Nezavisni filmski centar „Filmart“ pozicionirao se kao jedan od najznačajnijih studentskih filmskih festivala u svetu.

Opština Požega ima nekoliko organizacija civilnog društva, od kojih najvidljiviji rad imaju Udruženje Forum civilne akcije „FORCA“ i pomenuti Nezavisni filmski centar „Filmart“. Tokom istraživanja tehnikom „fokus grupe“, učesnici su takođe prepoznali iste organizacije kao najaktivnije.

Udruženje „Forca“ je akreditovano za usluge Evropskog volonterskog servisa, a takođe sprovodi i različite projekte za mlade preko programa Erasmus+. Kako je nezaposlenost mladih najveći njihov problem, bitno je pomenuti da „Forca“ trenutno radi na osmogodišnjem projektu „Znanjem do posla“, započevši ga od 2016. godine. Ovaj složeni projekat se radi na dva nivoa: prvi je javno zagovaranje i odnosi se na unapređenje politika u oblasti zapošljavanja mladih i relevantnog zakonskog okvira; dok je drugi deo fokusiran ka razvoju veština i znanja mladih koje poslodavci traže. U okviru toga, „Forca“ organizuje individualno i grupno karijerno savetovanje, pružanje različitih vrsta pomoći mladima pri traženju posla u okviru otvorenog „Job info centra“ Požega i obuke na radnom mestu.

Nezavisni filmski centar „Filmart“ je specijalizovan za razvoj dokumentarnog filma, filmske edukacije, podsticanja filmskog stvaralaštva mladih, promocije filma i razvoja publike.

Humanitarna organizacija Crveni krst Požega se bavi pružanjem pomoći ugroženim licima, pripremom stanovništva za delovanje u vanrednim i drugim situacijama, obučavanjem stanovništva iz prve pomoći i samopomoći, organizacijom smeštaja i snabdevanja stanovništva, itd. Narodnu kuhinju Crveni krst Požega finansira iz budžeta opštine i drugih sredstava.

Iz gradskog budžeta Opštine Požega se svake godine subvencionisu projekti lokalnih udruženja koji su od javnog interesa za lokalnu zajednicu. To su projekti u oblasti kulture, zaštitite lica sa

invaliditetom, zaštite i unapređenja ljudskih i manjinskih prava, zaštite životne sredine i očuvanja prirode, protivpožarne zaštite i poljoprivrede. Za razliku od Grada Užica, gde se raspisuje poseban javni poziv za finansiranje projekata omladinskih udruženja, Opština Požega nema ovakvu diferenciranost. Udruženja koja se bave mlađima konkurišu za oblast finansiranja koja je u skladu sa projektnom temom i ciljevima.

U cilju razvoja mlađih talenata, iz gradskog budžeta se odvajaju sredstva i za dodelu nagrada studentima sa prebivalištem na teritoriji Opštine Požega. Dobitnici stipendija su studenti viših škola akademskih studija i diplomskih akademskih studija koji su tokom studiranja postigli prosečnu ocenu minimum 8,50.

Za Opština Požega se može reći da primenom nacionalnog modela dualnog obrazovanja preduzima mere za zapošljavanje mlađih. Naime, kompanije „Inmold plast“ i PI „Budimka“ imaju ugovore o dualnom obrazovanju sa srednjim školama: tehničkom i poljoprivrednom školom u Požegi. Uvođenjem u posao kod ovih kompanija, učenici pomenutih škola lagano prelaze tranziciju iz sveta obrazovanja u svet rada. Mnogima od njih to daje mogućnost da i nakon okončanja programa ostanu da rade u ovim kompanijama.

Opština Požega ima potpisani ugovor sa Fondacijom "Ana i Vlade Divac", o podršci mlađim poljoprivrednicima, učenicima završnih godina srednje poljoprivredne škole sa domom učenika "Ljubo Mićić" u Požegi. Za ovu namenu, požeška opština je za sledeću godinu, iz budžeta izdvojila 1.000.000 dinara.

Opština Požega ima Filijalu Nacionalne službe za zapošljavanje. Politika unapređenja zapošljavanja koja je aktivna na nacionalnom nivou sprovodi se i u ovoj opštini. Iako je usmerena na sva nezaposlena lica, ovde su uključeni i mlađi koji se nalaze na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje.

Što tiče programa razvoja digitalnih kompetencija, Nacionalna služba za zapošljavanje je na teritoriji Opštine Požega i u saradnji sa privatnim kompanijama organizovala specijalističke obuke iz oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija za sva nezaposlena lica, uključujući i mlađe. Kompetencije koje se razvijaju preko ovog programa su: Software Developer, Data Analyst, IT Administrator i AI Practitioner.

U Požegi sport predstavlja veoma masovan pokret sa 47 sportskih organizacija. Strukturu čine: jedan teritorijalni Sportski savez (opštinski), dva granska saveza, dva sportska društva, jedna opštinska organizacija, dva sportska društva, dvadeset pet fudbalskih klubova, dva rukometna kluba, tri košarkaška kluba, šest klubova borilačkih sportova, jedan odbojkaški klub, jedan šahovski klub, jedan teniski klub, jedan stonoteniski klub, jedan auto moto-klub.

Danas Požegu u najvišim rangovima takmičenja predstavljaju: Rukometni klub "Sloga" (muška ekipa) i Šahovski klub "Požega". Na kraju svake kalendarske godine pri Sportskom savezu Požega tradicionalno se sprovodi postupak izbora najboljih u oblasti sporta u Opštini Požega.

Prema podacima Radne grupe za izradu Programa razvoja sporta (2016 - 2018), u seoskoj sredini najviše nedostaju :

- Organizacija i realizacija sportskih programa za sportiste mlađih kategorija;
- Tereni za male sportove i sportske sale;
- Različite grane sporta - programi sportskih aktivnosti.

Takođe, ono što je veoma važno jeste nedostatak uslova i nedovoljan angažman nastavnika i trenera u ruralnim sredinama, gde školski sport predstavlja jednu od retkih, ako ne i jedinu mogućnost učenicima sa sela da budu uključeni u sportske aktivnosti.

Pored navedenog, sportistima u opštini Požega je potrebna podrška kada su u pitanju sportski objekti i nabavka adekvatne sportske opreme.

Nedostatak predstavlja i stručno osposobljavanje i licenciranje trenera, posebno nedostatak školovanih trenera za rad sa mlađim kategorijama. U isto vreme, prisutan je i problem nadzora i kontrole broja uključenih trenera bez dobijenih licenci za rad.

Sportski klubovi su namenjeni više odraslim igračima i veteranima, a mladi i deca su nedovoljno uključeni u amaterski, školski ili takmičarski sport.

Razvijen sport i uspesi nekih klubova nisu dovoljni da obezbede uslove za finansijsku održivost klubova, što je dodatno otežano primenom novog zakona o finansiranju lokalnog sporta. Problem se usložnjava i najavljenim umanjenjima prihoda opštine sprovođenjem nove budžetske politike.

Zbog male perspektive zapošljavanja, ali i siromašnog društvenog i kulturnog života veliki broj mlađih koji odu na studije u velike gradske centre nikad se ne vrati u Požegu. Problemi mlađih na selu su još veći. U selima požeške opštine gotovo da ne postoje sadržaji za i onako malobrojne mlade koji u njima žive.

Istraživanje metodom „fokus grupe“

Istraživanje tehnikom „fokus grupe“ sprovedeno je maja 2023. godine u Užicu i u Požegi. Tokom tročasovnog grupnog intervjeta, kvalitativnog tipa, mladi su pokazali izuzetnu kooperativnost i doprinos istraživanju. Princip rada je bio interaktiv i povremeno su se razvijale konstruktivne diskusije, uz zadržavanje objektivnosti moderatora i podsticanje rezonovanja kod učesnika.

Pitanja su kategorisana u deset oblasti od značaja za mlade: formalno i neformalno obrazovanje mladih, zapošljavanje, informisanje, volonterizam, učešće u donošenju odluka, zdravlje, bezbednost, socijalna politika, mladi u zaštiti životne sredine, kultura i slobodno vreme.

Atmosfera je bila podržavajuća. Učesnici su bili ohrabreni da se otvoreno izjasne ukoliko im je neki termin nepoznat ili ne znaju odgovor na postavljeno pitanje. Odgovarali su nasumičnim redosledom, prema sopstvenoj spremnosti.

Razgovor je bio strogo fokusiran na relevantne teme, tako da rezultat ovog istraživanja jako detaljan, konkretan, kritički i kreativan izveštaj.

Rezultati istraživanja fokus grupe u Užicu

U fokus grupi u Užicu je učestvovalo devetoro mladih iz Užica (šestoro učesnika ženskog pola i troje muškog), koji žive u urbanom području teritorije Užica i većinskom stanovništvu u pogledu nacionalnosti. Među učesnicima je bilo srednjoškolaca, studenata i radno aktivnih pojedinaca.

Rezultati istraživanja su predstavljeni po oblastima od značaja za mlade.

- ***Informisanost mladih***

Mladi u Užicu su se izjavili da se o lokalnim dešavanjima informišu preko društvenih mreža (Instagram, Tik Tok i YouTube), flajera i preko drugih ljudi, dok lokalne medije uopšte ne prate. Na postavljeno pitanje o predlozima za način/kanal na koji bi voleli da dobijaju vesti koje se tiču njih, a da im iste ne bi promakle, naveli su društvenu mrežu Tik Tok. Argumenti koji idu u prilog Tik Toku su bili: neposrednost, odsustvo stroge forme i zanimljivi video format koji im drži pažnju.

Oglasnu tablu su prepoznali kao kanal informisanja u vezi aktivnosti i obaveštenja na nivou škole.

Od direktnih komunikacionih kanala, preporučili su Viber grupu ili Viber kanal, dok email ne bi dao rezultate, zato što ga koriste samo kada je neophodno ili kada očekuju neki email.

Naročito važnim su prepoznali „podkast“ jer imaju naviku da ga slušaju dok rade neke druge stvari koje nisu kognitivno zahtevne. Na primer, dok se voze u prevoznim sredstvima, voze bicikl van saobraćaja ili čekaju u čekaonicama. Istakli su da im se kod podkasta sviđa neposrednost i da kvalitetan podkast može da ih zainteresuje čak i kada ih tema ne interesuje. Drugim rečima, preko podkasta mogu da razvijaju svoju percepciju i o temama o kojima nemaju izgrađen stav. Samim tim što bi se informisanost mladih povećala, došlo bi i do pozitivnih promena u njihovom aktivizmu i učešću u donošenju odluka. Mnogi mladi žele da učestvuju, ali nemaju dovoljno informacija o dostupnim načinima. Informacije su plasirane na razuđen način, a podkast bi mogao da informiše fokusirano i da temu predstavi detaljnije čime se podstiče interesovanje i akcija.

Dобра vest je da je preko Kancelarije za mlade Užice pokrenuta inicijativa o pokretanju podkasta i da je ona trenutno je u fazi iščekivanja odgovora na poslate upite.

- ***Kultura i slobodno vreme mladih***

Grupu pitanja o aktivnostima mladih u slobodno vreme i o kulturnim događajima, započeli smo diskusijom o mestima koje mladi najčešće posećuju kada imaju slobodno vreme. To je uže gradsko jezgro, Gradска plaža, kafići, dok oni koji se bave sportskim aktivnostima idu u određene klubove. Kao omiljeno mesto su naveli gradski korzo. Pozorište, festivali i događaje u okviru škola rado posećuju. Interesantnim i korisnim smatraju četvorodnevni festival „Na pola puta“, tokom koga dolaze pisci iz regiona i održavaju se različite radionice i predstave na kojima mladi mogu da se obrazuju. Festival „Licidersko srce“ okuplja šire narodne mase i zanimljiv je i deci. Tradicionalno

savezno takmičenje u skokovima u vodu sa starog železničkog mosta na Plaži im je naročito zanimljivo i zapazili su veliki odziv posetilaca svih starosnih doba.

Učesnici su upitani za predloge događaja i manifestacija kojima bi trebalo upotpuniti kulturnu scenu Užica. Predložili su sportske maratone i polu maratone, pesničke večeri i različite tematske događaje kojima bi se predstavila tradicija grada Užica, jer kako su istakli, Užice ima čvrstu i lepu kulturu, koju bi trebalo više promovisati.

Ovim smo spontano ušli u dinamičnu diskusiju na temu lične emocije u vezi izgrađenog identiteta njihovog rodnog grada. Dobili su smernicu da se prisete kako se osećaju kada ih neko iz drugih gradova upita odakle su i šta se dešava u tom gradu. Odgovoru na ovo izazovno pitanje prethodila je priča o zaključku do koga su došli razgovarajući sa ljudima iz drugih gradova. Naime, većina se složila da građani iz ostalih gradova Srbije misle da je Užice zadržalo imidž iz posleratnog perioda. Ovakva percepcija njihovog grada im smeta i predstavlja nelagodu. Kao način da se taj imidž promeni predložili su veću promociju i vidljivost svog grada preko kulturnih manifestacija i medija. Smatrali su da bi trebalo razmisliti i o promeni naziva nekih ulica.

Sem jednog učesnika koji je izrazio jak osećaj ponosa u vezi svog grada i želju da u njemu ostane, može se reći da je precizan odgovor u vezi ličnog doživljaja identiteta izostao jer učesnici nisu mogli da procene da li jesu ili nisu ponosni na svoj grad. Zaključak je da postoje činjenice koje idu u prilog i jednom i drugom ponuđenom odgovoru. Konstatovano je da se veliki broj mlađih koji studira u drugim gradovima uglavnom ne vraća u Užice, pa i taj trend govori u prilog (ne)zadovoljstvu mlađih onim što im grad trenutno pruža.

Kada se radi o vanškolskim aktivnostima koje su dostupne mlađima, učesnici su najpre komentarisali da nema besplatnih sekcija kao što je to nekada bila praksa - da mlađi besplatno mogu da pohađaju časove sporta i umetnosti i da pri tom dobiju potrebnu opremu. Naveli su da u gradu postoje tri košarkaška kluba i jedan teniski klub, ali da su u privatnoj svojini i samim tim je potrebno platiti članarinu. Istakli su da je tenis jako skup sport i da mnogi roditelji ne mogu priuštiti da plaćaju članarinu svojoj deci.

U okviru ovog pitanja, dobili su pod pitanje da izaberu samo jednu vannastavnu aktivnost koja bi trebalo da bude besplatna za mlađe, ukoliko za to postoji budžet. Tom prilikom, dobijena su dva potpuno različita odgovora. Jedan predlog se odnosio na to da je potrebno ulagati u naučno obrazovne sekcije, kojima bi se mlađima produbilo stručno znanje koje nije u dovoljnoj meri obuhvaćeno formalnim obrazovanjem. Drugi predlog se tiče ulaganja u aktivno građanstvo i političko obrazovanje.

S tim u vezi, mlađi koji sada stiču pravo da glasaju se u moru informacija osećaju zbumjenim i smatraju da im je teško da razmišljaju na kritičan način i donose važne odluke. Kao rezultat ovakvog položaja, u društvu se nameće uticaj roditelja na izbor koji donose mlađi u vezi odluka koje se tiču sopstvene budućnosti. Sve ovo se čini pod izgovorom da mlađi ne razumeju širu sliku i nemaju iskustva. Onda smo došli do logičnog pitanja: kako mogu da razumeju, ako im se prethodno ne objasni?

Diskusija se produbila i došlo se zaključka da sve ono što donosioci odluka rade za mlade zapravo ne uključuje same mlade ili ih uključuje formalno, a ne suštinski. Rešenje za bolje razumevanje politike na nacionalnom i globalnom nivou vide u otvaranju debatnih klubova, gde bi unapređivali različite veštine kao što su: govorništvo, kritičko mišljenje, politička i građanska pismenost i sl.

Mladi smatraju da bi trebalo da Grad aktivnije stimuliše kreativnost kod mlađih talentovanih pojedinaca, raspisivanjem javnih konkursa za izradu kreativnih vizuelnih i auditivnih rešenja za različite festivale i manifestacije u organizaciji grada. Istakli su da poznaju kvalitetne crtače, muzičare i da mladi generalno imaju zanimljive predloge koji su u skladu sa trendovima.

Tako na primer, učenici umetničke škole učestvuju u idejnim rešenjima za plakate za festival „Na pola puta“, pa slično tome, predlog se odnosi na to da mladi daju predloge za kreativna rešenja i za sve naredne festivale i srodne događaje i da pobednici budu nagrađeni. Ukoliko Grad ne napravi planski okvir u smislu forme, obavezivanja i odgovornosti, ovakve aktivnosti koje se oslanjaju na entuzijazam određenih nastavnika i đaka, mogu izgubiti kontinuitet i onda ih je teško ponovo pokrenuti. Stimulisanje kreativnosti kod mlađih bi moglo da implicira još jednu sekundarnu dobit, a to je otvaranje novih radnih mesta. Umetnici koji su dobili priznanje i koji su prepoznati u svojoj umetničkoj oblasti mogu otvoriti privatne škole gde bi obučavali druge mlade da razvijaju svoj talenat.

- ***Volonterizam i aktivizam mlađih***

Od ukupno devet učesnika u fokus grupi, troje je imalo iskustva u volontiranju. Učesnici su istakli da preko Kancelarije za mlade imaju prilike da volontiraju u različitim aktivnostima. Crveni krst su prepoznali kao još jednu organizaciju gde mladi mogu steći iskustvo u volontiranju, konkretno u oblasti humanitarnih akcija.

Međutim, i pored ovih dostupnih mogućnosti, učesnici su istakli da treba da postoji i Volonterski centar koji bi imao širok spektar različitih volonterskih aktivnosti, pa samim tim bi se aktivirali i drugi mladi, koji su na primer zainteresovani za volontiranje u nekim aktivnostima kojih trenutno nema u ponudi. Kada su upitani za oblasti u kojima su najpotrebnije volonterske akcije u Užicu, naveli su ekologiju i zaštitu životne sredine i vršnjačke edukacije po osnovnim i srednjim školama.

Mladi su informisani o međunarodnim programima za mlade kao što su Erasmus+ i Evropska volonterska služba. Neki od učesnika fokus grupe su imali prilike da iskoriste mogućnost programa Erasmus+ preko Kancelarije za mlade koja je bila partner na projektu. Smatraju da su mladi zainteresovani za ove programe i da ih smatraju korisnim. Na odluku o dužem boravku u drugoj zemlji kako su rekli, utiče više faktora: vrednovanje ponude (kvalitet iskustva koje mogu steći boravkom u drugoj zemlji, mesto boravka, kvalitet obrazovanja), lični odnos prema separaciji i individualizaciji, (ne)podržavanje odluke od strane roditelja i ekonomski uticaj.

Grupi je bilo poznato da postoji projektno finansiranje omladinskih udruženja od strane Grada Užica. U tom kontekstu, naveli su da je prostor Kancelarije za mlade značajan resurs kada se organizuju obuke. Smatraju da bi za jedan grad veličine Užica trebalo da postoji još jedan takav prostor raspoloživ za istu svrhu. Što se tiče visine subvencije za finansiranje omladinskih

projekata, smatraju da je simbolična i zbog toga su razvili stav da mladi (kao i kultura) nisu prepoznati kao društveni prioriteti u koje treba ulagati.

- ***Učešće mladih u donošenju odluka***

Što se tiče učešća mladih u donošenju odluka, učesnici fokus grupe su upitani da navedu primere gde su primetili da se mladi uključuju u donošenju odluka. Naveli da je to na nivou škola. Na pitanje da li ih je neko nekada pitao za mišljenje prilikom donošenja odluka koje se tiču njihovog položaja i potreba, dali su odričan odgovor. Pitanje je dopunjeno pod pitanjem da li bi se odazvali pozivu, ukoliko bi bili pozvani da učestvuju na nekom okruglom stolu na istu temu. Odgovorili su potvrđno, ali su takođe istakli da im je važno da se uvere da postoji predviđen budžet i politička volja donosioca odluka da se predlozi koje daju mladi sprovedu u delo, da se efekat tog sastanka vidi i da razumeju kako se taj njihov doprinos, kao faza, uklapa u neki složeni proces.

Takođe su dodali komentar u vezi postupka razvoja strateških dokumenata za mlađe koji se odnosi na to da bi voleli da od samog početka učestvuju u izradi strategija prisustvovanjem na okruglim stolovima ili fokus grupama, u kojima bi oni istakli svoje potrebe i trenutne nedostatke. Nasuprot tome, u praksi, kako kažu, takve dokumente razvijaju stručnjaci, a mlađe pozovu kada je procedura negde pri kraju i onda im je teško da u tako složenom planu pronađu nedostatke i daju doprinos kroz primedbe i predloge. Ovo ponašanje su protumačili sličnim sa uticajem roditelja na svoju decu kada na primer treba da glasaju, namećući im svoj stav usled nedostatka političkog obrazovanja mladih. Time je grupa dodatno učvrstila stav da su mlađi isključeni u procesu donošenja odluka.

- ***Zdravlje mladih***

Učesnici fokus grupe su nepogrešivo naveli sve dostupne načine za pružanje zdravstvenih usluga, dok su za pružanje psihološke podrške pored one standardne (pri školi i Domu zdravlja), pomenuli i udruženje Ženski centar, koje pruža SOS podršku za žene žrtve nasilja, ali smatraju da je dostupna i drugim ciljnim grupama.

Primetili su da njihovi vršnjaci ne koriste dostupnu psihološku podršku najviše zbog brige da će biti stigmatizovani od strane društva kao osobe sa ozbiljnim problemima, čak i ako bi se radilo o proveri ispravnosti njihovih postupaka, stavova i opštem savetovanju. Zato se kada imaju probleme poveravaju osobama iz neposrednog okruženja kojima veruju. Psihološku podršku školskog psihologa pretežno koriste oni mlađi koji se preispituju i rade na svom ličnom razvoju.

Primetili su da je u Srbiji profesija psiholog prilično zastupljena i da je veliki broj njih koji ne uspeva da se zaposli u struci. Sa druge strane, mnogo mlađih ima potrebu za psihološkom pomoći i upravo u ovoj kompatibilnosti treba tražiti način da se realizuje razmena potrebe i tražnje između ove dve kategorije.

Jednom godišnje se organizuju edukativna predavanja za mlađe u oblasti zdravlja tako što mlađi odlaze u Dispanzer ili stručnjaci iz Doma zdravlja ili Zavoda za javno zdravlje posećuju škole. Teme o kojima se mlađi edukuju su: zloupotreba psiholoških aktivnosti, gojaznost, primena zdravih

stilova života kao prevencija bolesti, reproduktivno zdravlje mlađih. Kada se u školama organizuju edukacije o reproduktivnom zdravlju mlađih, javio se prigovor u vezi odabira edukatora iz redova lekara. Ovaj prigovor se odnosi na jednu finesu o kojoj bi trebalo razmisliti i primeniti, a tiče se generacijskog jaza između lekara i mlađih, zbog čega se kod mlađih javlja neka vrsta otpora da „čuju“ ono što im se govori zbog mogućeg osećaja stida od starijih autoriteta, nedostatka interaktivnosti, i sl.

U kontekstu zdravlja mlađih razmotrili smo dostupne načine koji su mlađima na raspolaganju za fizičku rekreativnu aktivnost. Naveli su da postoje staze za trčanje, teretane, bazeni, tereni za košarku, fudbal, tenis, sportski klubovi u različitim sportskim granama. Svi otvoreni tereni su besplatni, ali bilo kakvo treniranje sportova, individualnih i kolektivnih se plaća. Naveli su da biciklističkih staza nema, ali da Užičani rekreativno voze bicikle prolazeći kroz tunelsku stazu dugu 6 km. Dali su predlog da se s vremena na vreme organizuju promotivni turniri u različitim sportovima namenjeni dečjoj publici, gde bi deca mogla da posmatraju i da probaju neke sportove, kako bi sebe pronašli u određenim disciplinama i počeli da se bave sportom.

- ***Bezbednost mlađih***

Bezbednost mlađih i vrste nasilja smo posmatrali na tri različita terena: u porodici, školi i na javnim mestima u gradu. Po pitanju bezbednosti u školama, učesnici su primetili da je došlo do promene trenda u pogledu uzrasta kada se javlja vršnjačko nasilje. Nekad je to bilo izraženije kod srednjoškolaca, a sada kod starijih osnovaca. Takođe su primetili da se nasilje više manifestuje u virtualnom svetu nego u fizičkom. Kao primere digitalnog nasilja su naveli objavljivanje fotografija bez saglasnosti osobe koja je na slici i javno ruganje te osobe, zatim ne uključivanje pojedinaca u određene grupe od značaja za sve mlade na društvenim mrežama ili preko Viber i kreiranje grupa čiji je cilj da se nekom naudi.

Centar za prava deteta je organizovao vršnjačke edukacije u osnovnim i srednjim školama na temu prevencije nasilja. Takođe su se prisetili da je pre sedam godina u gimnaziji funkcionišao tim medijatora koji je rešavao konflikte, takođe po „peer-to-peer“ principu, gde su učenici četvrte godine pomagali mlađim učenicima da dođu do rešenja u situacijama svađa, nesporazuma, netolerancije i sl. Zanimljiv je podatak da su medijatori prošli profesionalnu obuku za rešavanje konflikata. Nažalost, ova dobra praksa je prekinuta, ali se grupa složila po pitanju toga da bi je trebalo ponovo pokrenuti.

Tokom diskusije na temu bezbednosti iznet je problem da su mlađima u školama dostupne psihoaktivne supstance, uglavnom sintetičke. Pretnju predstavljaju treća lica koja posećuju krug škole tokom velikog odmora ili nakon nastave. Učesnici smatraju da je ovo veliki problem i da treba naći rešenje za prevenciju. Nadzor školskog policajca je tek odnedavno uveden kao bezbednosna mera nakon masovnog ubistva u osnovnoj školi u Beogradu, ali da on uvek treba da bude tu.

Na javnim mestima u kasnim satima, mlađi se osećaju bezbedno i ne razmišljaju o mogućim opasnostima i rizicima, što pripisuju mirnom mestu gde nema incidenata i stanovnici se uglavnom poznavaju.

- ***Inkluzija i socijalna politika prema mladima***

Ovu oblast smo započeli identifikovanjem mlađih sa smanjenim mogućnostima na teritoriji Užica. Užice doživljavaju kao pretežnu homogenu sredinu, gde dominira lokalno stanovništvo, dok nacionalnih manjina, imigranata, raseljenih lica i povratnika, gotovo da i nema ili ih ima u neznatnom broju. Zastupljena je kategorija mlađih sa ekonomskim poteškoćama, mlađih sa iskustvom psihiatrijskog lečenja i mlađih sa invaliditetom. Upravo u ovoj činjenici su učesnici pronašli uzrok za uočenu ksenofobiju i isključivanje mlađih koji pripadaju osjetljivim socijalnim grupama, od strane pripadnika većinske populacije. Mlađi sa iskustvom psihiatrijskog lečenja su naročito izloženi diskriminaciji.

U društvu je prisutno još jedno sociološko nepoželjno ponašanje, a to je snishodljiv odnos prema osobama sa invaliditetom, koji se ispoljava u kolektivu. Naime, ukoliko invaliditet nije motoričkog tipa i nije jasno uočljiv, društvo ispoljava neosetljivost prema pojedincu, minimizirajući njegove smanjene mogućnosti i posebne potrebe. Učesnici su podelili zapažanje da postoji veza između ponašanja mlađih i njihovog porodičnog okruženja (u smislu da li su to deca razvedenih roditelja, da li su zapostavljeni od strane oba roditelja i sl). Deca razvedenih roditelja su izložena stereotipu i pripisuju im se određene negativne karakteristike.

U diskusiji smo došli do informacije da u nekim školama (a učesnici prepostavljaju da je tako i u svim ostalim) nisu pristupačni viši spratovi za osobe sa invaliditetom, jer nisu preduzete mere za unutrašnju infrastrukturnu adaptaciju. Naveli su primer učenika koji je zbog ovakve nepristupačnosti promenio režim školovanja iz redovnog u vanredni. Drugi primer je bio vezan za pozitivno rešenje škole u ovakvim situacijama, a odnosio se na preseljenje kabineta sa višeg sprata na prizemlje, kako bi bio dostupan učenicima sa invaliditetom.

Mlađi su upitani da li imaju finansijske olakšice kada koriste određene usluge kao što su: korišćenje gradskog prevoza, karte za bioskop, bazen i na ovo pitanje su odgovorili odrično.

Dotaknuvši se teme socijalno ugroženih porodica, pa i mlađih koji su deo tih porodica, učesnici su podelili zapažanje da određeni broj odraslih posećuje Crveni krst gde traže socijalnu pomoć u vidu hrane, odeće i obuće za svoju porodicu. Udruženje Ženski centar su prepoznali kao još jedno mesto koje na sličan način pomaže majkama i deci. Smatraju da bi zbog velike ekonomske krize i poskupljenja hrane trebalo razmotriti pitanje otvaranja narodne kuhinje.

- ***Mlađi u zaštiti životne sredine***

Oblast ekologije smo započeli prepoznavanjem tipova zagađenja na teritoriji grada Užica. Tom prilikom su učesnici naveli više oblika zagađenja grada i to: zagađenost vazduha, reka, nekontrolisanu seču šuma i problem deponija.

Što se tiče dostupnosti podataka o zagađenosti vazduha, istakli su da je podatak o koncentraciji zagađujućih čestica u vazduhu vidno istaknut na samom gradskom trgu i da su to rezultati merenja koje prikuplja republička merna stanica za sve gradove, pa je samim tim obuhvaćeno i Užice. Osim na gradskom trgu, podaci su dostupni u tehničkoj i medicinskoj školi u Užici i u još

jednoj školi u Sevojnu, u kojima se nalaze uređaji za merenje zagađenosti vazduha. Inače, kako su obrazložili, Užice je kao kotlina podložnije zagađenju, i ono je kao levak u koji se sливaju sve nečistoće iz vazduha, naročito u zimskim mesecima.

Prisutan je i problem zagađenja voda. Zagađena je reka koja protiče kroz grad, dok je pre par godina jezero iz kog crpe piјaču vodu bilo toliko zagađeno da je na nekoliko dana obustavljeno snabdevanje vodom.

Mladima je trenutno dostupno ekološko obrazovanje kroz ekološke sekcije u srednjim školama, ali kao i sve sekcije, ona nije obavezna. Međutim učesnici su naglasili da bi bilo dobro povećati ekološku svest i edukaciju kod mladih, pa u vezi sa tim treba naći način da se mlađi najpre informišu o neophodnosti sticanja znanja na ovu temu da bi ga svojevoljno i sticali koristeći dostupne načine.

Naveli su da bi zastupljena lokalna ekološka udruženja trebalo da imaju ozbiljniji pristup ovoj temi i da se njihove aktivnosti, pored čišćenja određenih delova grada i obeležavanja određenih datuma, prošire i na edukaciju i istraživanje. Tom prilikom su izdvojili udruženje „Libergraf“, za koje su rekli da ima kvalitetniji način rada u oblasti ekologije i zaštite životne sredine.

Učesnici su pozvani da okarakterišu svoj grad po pitanju zastupljenosti zelenih površina. Ovde su mišljenja bila podeljena. Jedan deo učesnika je smatrao da Užice ima dovoljan broj zelenih površina, drugi su smatrali da još uvek nema u dovoljnoj meri jer i one kojih ima su jako zagađene, dok je bilo i onih koji smatraju da u Užicu ima dovoljno zelenih površina i ne vide gde bi se još moglo uraditi pošumljavanje, sem u području plaže, što doprinosi i lepom uređenju i izgledu grada. Konačno usaglašeni stav nakon diskusije je bio da u poređenju sa nekim prosečnim gradom u Srbiji, smatraju da Užice ima sasvim dovoljno zelenih površina.

Prema njihovom saznanju, Grad je preuzeo niz mera u oblasti ekologije: subvencionisao građanima zamenu stare stolarije novom koja omogućava veću toplotnu izolaciju, kako bi došlo do veće energetske efikasnosti, zatim nabavio kontejnere za selekciju otpada, subvencionisao kupovinu priključaka za gas

- ***Formalno i neformalno obrazovanje mladih***

Diskusija o formalnom obrazovanju je započeta ocenom kvaliteta, pri čemu je on raščlanjen na nekoliko kategorija koje ga čine, a to su: kvalitet nastavnika, efikasne nastavne metode, dostupnost i pristupačnost školovanja za sve, relevantnost, raznovrsnost, praćenje i procenjivanje i psihološka podrška.

Učesnici su izjavili da se kvalitet nastavnika ne može generalizovati jer zavisi od individualnog nastupa svakog pojedinačnog nastavnika prema učenicima. Neki nastavnici imaju lični integritet i autoritet, a neki ga nemaju. Nedostatak autoriteta utiče na kvalitet nastave jer je na takvim časovima velika buka i nastavnik se ne čuje. Većina nastavnika se drži plana i programa koji je rigidno postavljen i nema prostora za unošenje dodatnih kreativnih nastavnih metoda. Učesnici

su podelili zapažanje da su nastavnici i profesori koji razvijaju kritičko mišljenje kod mlađih jako cenjeni i da su njihovi časovi praćeni većom pažnjom.

Nedostatak su videli u odsustvu planske mentorske podrške kroz dodatnu nastavu za đake u osnovnim školama koji se spremaju za takmičenja u različitim disciplinama, pa su prinuđeni da se pripreme u sopstvenoj režiji. Slična situacija je kod prepoznavanja i upravljanja talentima kod dece i mlađih i to zavisi od ličnog pristupa nastavnika, koji može biti ignorišući, motivišući i demotivišući. Upoznati su sa tim da postoji IOP 3 (individualni obrazovni program za talentovanu decu), ali nisu primetili da se primenjuje, zapravo ne znaju nikog ko je u tom sistemu podrške.

U pogledu relevantnosti gradiva sa potrebama tržišta, učesnici su izneli svoje mišljenje da je gradivo zastarelo i da kasni za inovacijama u svetu rada, kao i da je mnogo više forme nego suštine, odnosno nedostaje primena znanja na realnim primerima i na rešavanje problema.

Na nivou cele zemlje u sistem formalnog obrazovanja treba dopuniti gradivo ili uvesti predmet prva pomoć. Mladi ovo vide kao prioritetu potrebu jer u hitnim situacijama od životnog značaja, kada bi trebalo da nekome ukažu prvu pomoć, ne bi se snašli. Takođe, smatraju da psihologija treba da bude obavezan predmet u svim školama.

Praveći uporednu analizu između obrazovno vaspitnog programa kada su oni bili u nižim razredima osnovne škole i onog koji je sada na snazi, primetili su da je vaspitna komponenta vremenom iščezla, a da nam aktuelno stanje u društvu po pitanju devijantnog ponašanja mlađih ukazuje da je neophodno povratiti i pojačati vaspitnu komponentu u obrazovanju.

Dualno obrazovanje, prema rečima učesnika, primenjuje Tehnička škola „Radoje Ljubičić“ u Užicu u saradnji sa kompanijom „Valjaonica bakra“ Sevojno. Program se primenjuje na učenike trogodišnjeg smera. Učenici ostalih stručnih škola u okviru nastavnog programa imaju mogućnost da kroz obavljanje prakse u javnim preduzećima i privatnim kompanijama primene teorijsko znanje stečeno formalnim obrazovanjem u rešavanje realnih problema, obavljanje procedura, a ujedno razvijaju i svoje „meke“ veštine. Oni koji su koristili program stručne prakse istakli su da im je ovo iskustvo bilo jako korisno.

U cilju motivisanja mlađih da uče i usavršavaju se, iz budžeta grada se za posebno nadarene učenike izdvajaju sredstva za stipendiranje i nagrađivanje talentovanih učenika.

Mladi smatraju da je neformalno obrazovanje jako važno i imaju potrebu za razvijanjem ličnih i socijalnih veština. Kao najznačajnije veštine naveli su samopoštovanje, samo motivaciju i veštinu prilagođavanja promenama. Inače, mladi neformalno obrazovanje mogu da steknu pohađajući obuke koje organizuju udruženja koja sprovode projektne ideje koje se finansiraju iz gradskog budžeta.

Tokom diskusije proistekla je ideja o tome da bi srednjoškolci mogli kroz vršnjačke edukacije na različite teme da podučavaju učenike nižih razreda ili osnovce. Na taj način bi unapredili svoje veštine javnog nastupa i liderstva, a takođe pomogli drugim učenicima da bolje razumeju sebe, razviju empatiju i prevaziđu različite poteškoće u učenju i odnosu sa drugima. Ova zamisao se

odnosi na srednjoškolce, odabrane članove đačkih parlamenta svih srednjih škola u Užicu, a kao stecište gde bi se prijavljivali kao volonteri i izjašnjavali se o temama o kojima imaju potrebno znanje i iskustvo prepoznali su Kancelariju za mlade.

Kada su učenici nezadovoljni, svoje nezadovoljstvo saopštavaju učeničkom parlamentu koje problem predstavlja najpre razrednom starešini, a zatim se dalje prenosi do direktora. Savet roditelja je još jedan kanal putem koga primedbe stižu do rukovodstva škole. Da li će se problem rešiti ili ne, veliku ulogu ima nepristrasan i pravičan pristup direktora. Navedeni su primeri i za reaktivan i za ignorišući pristup u rešavanju problema.

Učesnici su zadovoljni načinima na koje dobijaju obaveštenja i informacije. U tu svrhu se koriste oglasne table, sajt škole, informisanje preko mejla, Instagram nalog škole, a nekad informacije prenose razredne starešine, nastavnici koji su mentori ili predstavnici đačkog parlamenta. Pored servisnih informacija, učenici su u školama upoznati i sa strateškim ciljevima škole, uspesima učenika i nastavnika i postignućima škole. Samo za neke škole je naveden primer da učenici na kraju školske godine dobijaju informator koji predstavlja retrospektivu protekle školske godine u pogledu ostvarenih rezultata.

- ***Zapošljavanje mladih***

Sekciju pitanja o zapošljavanju smo započeli diskusijom o karijernom vođenju i savetovanju⁵. Učesnicima fokus grupe uglavnom nije bio poznat termin „karijerno vođenje i savetovanje“, međutim neki su u završnim razredima srednje škole sa školskim psihologom radili test profesionalnog usmeravanja. To im je pomoglo da prepoznaju svoje afinitete u pogledu odabira profesije. Nakon što su podelili svoja iskustva vezana za zbunjenost u vezi profesionalnog identiteta i odabira srednjih škola i fakulteta, zaključili su da je karijerno vođenje i savetovanje veoma važno i da bi im značilo da postoji jer žive u uslovima dinamičnih promena u društvu.

Jedan od učesnika fokus grupe je u trenutku ovog istraživanja bio u fazi odabira profesionalnog puta i tom prilikom je objasnio da je u potrazi za stručnjakom koji će mu pružiti uslugu karijernog savetovanja, testirati ga u pogledu profesionalne orijentacije i pomoći mu u odabiru karijere. Sve ovo inače radi u svojoj režiji i svojim ličnim angažovanjem.

Na pitanje da li mladi relativno lako, u periodu od tri do šest meseci, mogu pronaći posao, nije bilo lako dati precizan odgovor. Zaposlenje zavisi od više faktora. Najpre od potražnje određenih profila, zbog čega neki mladi mogu brzo pronaći posao u struci, a neki teže. Učesnici su podelili informaciju da se do posla lakše dolazi u građevinskoj i elektronskoj industriji, a teže u ostalim. Posao u struci za visoko obrazovane kadrove je teško naći, tako da su oni kojima to ne uspe, a nažalost ih je puno, prinuđeni da rade posao sa srednjom stručnom spremom i to uglavnom u uslužnim delatnostima i trgovini.

---

⁵ Karijerno vođenje i savetovanje (KViS) predstavlja razvoj veština upravljanja karijerom u cilju povećanja zapošljivosti, zapošljavanja i preduzetništva. Ono obuhvata i razvijanje preduzimljivosti, inovativnosti i kreativnosti svakog pojedinca radi njegovog profesionalnog i karijernog razvoja.

Nezaposlenost mladih u Užicu su ocenili kao visoku. To za posledicu ima trajne migracije mladih u veće gradove Srbije, gde ostaju nakon što završe fakultet jer su veće šanse da pronađu posao koji žele da rade. Kako su nezaposlenost i migracija dve kompatibilne teme, prodiskutovali smo i o drugim razlozima, zbog kojih mladi odlaze iz Užica. Tom prilikom su naveli da je razlog atraktivniji i sadržajniji život koji se odvija u većim gradovima, bolja zdravstvena zaštita i organizovan javni prevoz.

Omladinska zadruga postoji i funkcioniše i kako su učesnici objasnili, potrebno je da se mladi učlane u zadrugu, koja ih kontaktira kada se otvore slobodna radna mesta. Kao glavni nedostatak ovog mehanizma zapošljavanja istakli su da je to sužen izbor poslova, koji se mahom svode na fizičke ili promotivne poslove u velikim marketima poznatih brendova, rad u hladnjaci ili berba voća. Drugi nedostatak se tiče stabilnosti i održivosti radnog odnosa jer se radi o privremenim poslovima, koji zavise od sezone i trenutnih potreba poslodavaca.

Nezaposlenost mladih je jedan od najvećih, ako ne i najveći problem sa kojim se mladi suočavaju. S tim u vezi, učesnici smatraju da se to pitanje mora rešavati planski preko strategija i akcionalih planova u čijoj je izradi, i to od samog početka i prikupljanja podataka potrebno da budu uključeni i sami mladi.

Učesnici su na kraju bili pozitivno isprovocirani da izaberu jedno suštinsko poboljšanje za mlade koji bi sproveli u delo da imaju potreban budžet, znanje i tim ljudi. Jedan od odgovora bio je razvijanje programa koji bi obezbedio mladima egzistencijalnu i socijalnu sigurnost kroz brzo zapošljavanje i kvalitetnu ponudu poslova. Inače, ovaj odgovor najpričinije odgovara ciljevima programa „Garancija za mlade“⁶ koji je, kao nova ideja koju tek treba razviti, predviđen Strategijom za mlade Republike Srbije (2023 -2030). Iako članovima fokus grupe nije bio poznat ovaj program, oni su prepoznali ključni problem i potrebu mladih.

Rezultati istraživanja fokus grupe u Požegi

U fokus grupi u Požegi je učestvovalo desetoro mladih iz Užica (četiri učesnice ženskog pola i šestoro učesnika muškog pola). Svi učesnici su bili srednjoškolci, neki iz urbanog područja Opštine Požega, a neki iz ruralnog. Osmoro je pripadalo većinskom narodu, a dvoje nacionalnoj manjini.

Rezultati istraživanja su predstavljeni po oblastima od značaja za mlade.

- ***Informisanje mladih***

Mladi u Požegi su naveli različite načine na koje se informišu: preko interneta (YouTube), radija (Radio Užice, Radio Požega, Radio Beograd (1,2 i 3)), preko društvenih mreža (FB grupe, FB strana udruženja „Forca“) i informisanjem preko drugih ljudi.

---

⁶ „Garancija za mlade“ je program aktiviranja, kojim se obezbeđuje da svi mladi ljudi dobiju kvalitetnu ponudu za zaposlenje, kontinuirano obrazovanje, pripravniku praksi ili pripravnici staž, u roku od četiri meseca nakon što postanu nezaposleni ili napuste formalno obrazovanje. Vlade Zapadnog Balkana treba da sproveđu vodeći projekat „Garancija za mlade“, u skladu sa programom EU „Garancija za mlade“.

Kada su pozvani da predlože još neke efikasnije načine za informisanje o temama koje se njih tiču, kako im važne vesti ne bi promakle, predložili su da bi trebalo aktivirati Klub mlađih gde bi mlađi periodično održavali sastanke na kojima bi pričali o prethodnim aktivnostima i planirali nove. Takođe su predložili Viber grupu koja omogućava frekventnu razmenu informacija, što smatraju korisnim kada se mlađi dogovaraju oko nekih aktivnosti i iznose svoje predloge. Bilo je i onih kojima je informisanje putem e-mejla više odgovaralo od Viber grupe.

Podkast koji bi se bavio pitanjima koja su od značaja za mlađe je po mišljenju učesnika dobar način za informisanje, s tim što su naznačili da bi na njegovu slušanost pozitivno doprinelo to da mlađi učestvuju u predlaganju tema, ali i u samom vođenju podkasta. Obzirom da je među učesnicima bilo onih koji imaju naviku da slušaju podkaste, oni su istakli da bi u podkastu trebalo dovoditi ljudе koji su autoriteti znanja za određenu oblast ili koji imaju veliko praktično iskustvo o temi o kojoj se govorи. Predložili su da podkast ne mora da ima samo formu intervjua, već i debate koje uključuju više učesnika. Ako bi se pokrenuo potpuno novi podkast, predložili su da se uradi dobra reklama o tome, kako bi što veći broj mlađih znao za njega.

- ***Kultura i slobodno vreme mlađih***

U svoje slobodno vreme mlađi uglavnom posećuju gradski trg i kafiće koji se tu nalaze, povremeno idu na utakmice, u bioskop ili u šetnju.

Primetili su da je poslednjih godina povećan broj kulturnih aktivnosti, ali mlađi smatraju da to još uvek ne zadovoljava kulturnu potrebu i da uporedo sa obogaćivanjem sadržaja treba raditi i na njegovoj medijskoj promociji. Istakli su želju da bi voleli da pri kreiranju sadržaja za mlađe sami mlađi budu upitani za predloge.

Kao najzanimljiviji događaj koji se organizuje u Požegi su naveli internacionalni festival kratkih dokumentarnih filmova „Interakcija“, u organizaciji udruženja Filmart. Kako su objasnili, ovaj festival im je zanimljiv jer dolaze režiseri iz celog sveta, posetioci imaju prilike da se upoznaju sa različitim kulturama, a mlađi mogu da volontiraju u organizovanju festivala. Takođe su kao lep i edukativni događaj istakli festival umetnosti i nauke „Gimfest“ koji se organizuje u požeškoj gimnaziji „Sveti Sava“.

Njihova želja je da ima višednevnih festivala koji bi neku temu detaljnije predstavili jer kulturni događaji koji se organizuju su uglavnom jednodnevni i međusobno nepovezani.

Učesnici su bili pozvani da navedu i manifestacije koje organizuju drugi gradovi i za koje smatraju da bi slični takvi izazvali veliko interesovanje omladine, koja bi učestvovala ne samo u svojstvu posetilaca, već i kao dizajneri različitih vizuelnih rešenja, scenaristi programa i sl. Prvo čega su se setili su pozorišne predstave u Užicu i tu su prepoznali način za saradnju ova dva grada u oblasti kulture. Smatraju da bi u Požegi trebalo otvoriti dramsku sekцију kao vannastavnu aktivnost, gde bi mlađi razvijali svoj talenat za glumu i za pisanje scenarija, uz koordinaciju glumaca iz užičkog pozorišta.

Koliko je učesnicima bilo poznato, Grad ne raspisuje javni poziv upućen mladim talentovanim individualcima za izradu idejnih rešenja u oblasti crtanja, grafičkog dizajna, komponovanja, kreativnog pisanja i sl. od opšteg javnog interesa, a kojim bi kod mlade stimulisao kreativnost. Oni su istakli da bi to bila dobra ideja i smatraju da postoji veliki broj talentovanih mlađih koji bi mogli da odgovore na poziv.

- ***Volonterizam i aktivizam mlađih***

Među učesnicima fokus grupe bilo je onih koji imaju iskustvo u volontiranju u Crvenom krstu i u okviru školskih aktivnosti. Učesnici fokus grupe su mlađe Požežane ocenili kao pretežno pasivne, kada se radi o omladinskom aktivizmu. Kultura mlađih je takva da su fokusirani na probleme i izgovore, a manje na akciju i preduzimljivost, što ih stavlja u položaj trpeljivosti i nezadovoljstva. Zabrinjavajući podatak je ovaj trend traje jako dugo. Diskusijom se nije moglo doći do pravog uzroka demotivacije koji utiče na mlađe, ali su istakli da bi bolja informisanost mogla da deluje podsticajno.

U kontekstu informisanosti mlađih, koja je predstavljena kao prva oblast istraživanja fokus grupe u Požegi, pomenut je podkast koji bi vodili mlađi i koji bi mogao da unapredi nivo informisanosti, pa samim tim i njihov aktivizam. Uporedo sa tim, na nivou škola, preko učeničkih parlamenta bi trebalo ozbiljnije raditi na temu motivisanja vršnjaka u celoj lokalnoj zajednici, tako što bi se s vremena na vreme u školi pričalo o problemima mlađih i načinima da se oni reše, o potrebnim resursima, povezivanjem sa partnerima i sl. Prema njihovim rečima, kako je važno da postoji neki kontinuitet koji bi se poštovao jer bi stvorio sliku da mlađi istrajavaju i uticaj na podsticanje i širenje entuzijazma kod mlađih koji nisu aktivni.

Oni učesnici koji su imali prilike da negde volontiraju podelili su svoje iskustvo i istakli da im je volontiranje proširilo vidike i pomoglo u ličnom razvoju. Takođe su ubedjeni da mlađi koji nikada nisu volontirali i koji pre svega pogrešno tumače pojам volontiranja, nisu ni svesni šta sve mogu da dobiju volontiranjem.

Učesnici su predložili da se reaktivira Klub mlađih gde bi se periodično okupljali učenici iz različitih škola i planirali lokalne akcije. Posebno su istakli da struktura aktivista ne bi trebalo da bude homogena u smislu da je čine mlađi koji su najbolji učenici, već da bude sačinjena od mlađih koji imaju različit uspeh u školi i različita interesovanja, kako bi se verodostojno sagledale svačije potrebe i odredili prioriteti. Takođe smatraju da u tom klubu mogu da se održavaju različite tribine. Kao temu koja ih interesuje su naveli vršnjačko nasilje.

Iako je društvena pasivnost mlađih naveden kao izazov koji je prisutan, učesnici ipak smatraju da bi pokretanje volonterskog centra mogao da načini veliku promenu. Kako su obrazložili, potrebno je da postoji određeni šablon za prijavu mlađih u volonterskom centru. Tu bi se izjašnjavalii u kojim oblastima bi želeli da volontiraju, a centar bi uređivao bazu podataka, vršio selekciju i pozivao kada se za to ukaže prilika.

Učenici su upitani da li im je poznat termin projektno finansiranje i većina njih nije bila upoznata sa terminom projektno finansiranje i mogućnostima koje ono pruža. Dalje, diskutujući na temu

prepoznavanja nekih zanimljivih projekata za koje su čuli i koji su im bili naročito interesantni, učesnici su naveli da je lokalna samouprava organizovala međunarodnu razmenu između učenika iz Požege i učenika iz opštine Šentjur u Sloveniji. Takođe su naveli projekat iz 2017. godine koji je bio namenjen osobama sa invaliditetom na temu inkluzije u društvu i snalaženja u saobraćaju i prostoru. Tom prilikom su u Požegi gostovali mladi iz Španije i podelili svoja iskustva na ovu temu i mere koje njihova država i lokalna zajednica preduzima za mlaade sa invaliditetom.

- ***Učešće mladih u donošenju odluka***

Učesnici su najpre upitani da li ih je neko nekada pitao za mišljenje kada se radi o odlukama koje se tiču njihovog života. Na ovo pitanje su odgovorili odrično. Kod određenog broja učesnika se javila želja da učestvuju u donošenju odluka koje se tiču njih, a kao poželjniju metodu učestvovanja su naveli dan otvorenih vrata sa donosiocima odluka u oblasti omladinske politike i dubinske intervjuje. Na motivaciju mlađih da uzmu veće učešće u donošenju odluka bi prema mišljenju učesnika uticalo to da ljudi koji donose odluke posete različita udruženja i na taj način pokažu dobru volju da saslušaju mlaade i svojom pristupačnošću zadobiju njihovo poverenje.

U ovom trenutku mlađi su aktivni u donošenju odluka samo u okviru škola preko učeničkih parlamenta.

Ovim poglavljem je obuhvaćeno pitanje mobilnosti mlađih. U vezi sa tim bilo je različitih odgovora po pitanju spremnosti da na određeni period napuste lokalnu zajednicu u cilju učenja i usavršavanja preko različitih međunarodnih programa (Erasmus +, EVS). Kao razloge za otpor su naveli jezičku barijeru i nedostatak finansija.

- ***Inkluzija i socijalna politika prema mladima***

Oblast inkluzije i socijalne politike prema mlađima smo započeli identifikovanjem osjetljivih kategorija mlađih za koje su učesnici primetili da postoje. To su: nezaposleni mlađi, mlađi u ruralnim sredinama, Romi, osobe sa invaliditetom, mlađi bez roditeljskog staranja, mlađi pogodjeni siromaštvom.

Od kategorija koje su naveli, istakli su da su mlađi pogodjeni siromaštvom najviše izloženi diskriminaciji jer imaju ograničene mogućnosti koje ih sprečavaju u tome da bilo gde učestvuju. U vezi sa tim, učesnici su izrazili stav da bi lokalna samouprava trebalo da pomogne ovoj kategoriji mlađih i da preduzme nešto u vezi njihove veće inkluzije u društvu i da to bude preko sportskih vanškolskih aktivnosti. Kako su objasnili, iznos koji privatne škole plaćaju za zakup i korišćenje javnih površina i objekata bi trebalo umanjiti, a preostali iznos usmeriti u inkluziju mlađih sa ekonomskim poteškoćama. Takođe bi im trebalo omogućiti besplatno korišćenje gradskog bazena.

Kada su učesnici upitani da navedu olakšice koje imaju pri korišćenju javnih usluga, naveli su besplatni javni prevoz na teritoriji Opštine Požega.

Nadovezujući se na mlade pogođene siromaštvom, diskusijom smo se dotakli pitanja potrebe za besplatnim obrocima, na šta su učesnici odgovorili da pri Crvenom krstu postoji i radi besplatna kuhinja za socijalno ugrožene porodice.

Učesnici su takođe istakli da bi zbog slepih i slabovidih osoba u Požegi bi trebalo uraditi različite infrastrukturne modifikacije kako bi se ovim osobama olakšalo snalaženje u saobraćaju i u zatvorenim i otvorenim prostorima. Neki od predloga su postavljanje taktilnih staza koje bi slepe osobe usmeravala do važnih institucija, kao i postavljanje zvučnih semafora.

U ovom kontekstu naveden je jedan negativan primer iz prakse, tačnije kritika upućena na rad međuopštinskog udruženja „Savez slepih“, koje obuhvata sve opštine Zlatiborskog okruga. Mladi koji su slepi se osećaju isključenim za ovo udruženje, jer niko iz Saveza slepih nije došao da ih poseti, upita za potrebe, sasluša i preduzme nešto po pitanju njihove socijalizacije i olakšica. Celokupnu opremu za lakše snalaženje i učenje (beli štap, diktafon, Brajeva mašina i sl.) kupuju o svom trošku.

- ***Mladi u zaštiti životne sredine***

Učesnici fokus grupe su bili upitani da navedu probleme koje prepoznaju u oblasti životne sredine i tom prilikom su naveli sledeće: nekontrolisana seča šuma, problem deponija, zagađenje vazduha. Kada je reč o zagađenju vazduha, mladima nije dostupan javni podatak o stepenu zagađenosti vazduha. Ipak, smatraju da Požega ima dosta zelenih površina i to je ono čime su zadovoljni.

Potrebno je podići ekološku svest kod mlađih i treba informisati kako mlade, tako i sve ostale građane o zagađenju vazduha, voda, odlaganju otpada, energetskoj efikasnosti i sl. Neki od načina koje su predložili je prezentacija o ekološki kulturnom ponašanju koja bi se sprovela u školama i od ranog uzrasta se mlađi usmeravali da se savesnije odnose prema životnoj sredini. Istakli su da bi voleli da postoji neko udruženje ili telo lokalne samouprave kojima bi mlađi mogli obratiti za organizovanje akcija za zaštitu životne sredine. Kao važnog aktera u ovoj kampanji su prepoznali lokalne medije (televizije, novine) koji bi doprineli većoj vidljivosti ovakvih projekata i uticali na promenu percepcije i ponašanja prema prirodi..

Prema rečima učesnika, Opština Požega ne subvencionise domaćinstva u prilikom kupovine opreme kojom bi se unapredila bolja energetska efikasnost, selektivno odlaganje otpada. Postoje kontejneri za selektivno odlaganje otpada na pojedinim mestima u gradu, ali učesnici fokus grupe smatraju da njihov broj nije dovoljan. Takođe, smatraju da bi bilo korisno nabaviti kontejner za reciklažu baterija.

- ***Zdravlje mlađih***

Mlađi su informisani o svim dostupnim načinima za dobijanje besplatne psihološke pomoći. Sve škole imaju školskog psihologa. Takođe, postoje psiholozi pri Domu zdravlja i psiholozi koji ordiniraju u privatnim klinikama. U vezi mentalnog zdravlja, učesnici su istakli da bi trebalo da postoji SOS telefon kako bi mlađi koji trpe vršnjačko nasilje mogli da se obrate za pomoć. Iako pri

Školi imaju psihologe i pedagoge, mladi se ne obraćaju za pomoć jer se boje da istupe i pričaju o problemu i boje se da će biti ismevani ukoliko se jave za pomoć školskom psihologu. Kada dođe do toga da imaju poteškoća, savet traže od svojih prijatelja vršnjaka.

Što se tiče fizičkog zdravlja mladih i dostupnih resursa za rekreaciju, učesnici su istakli da nedostaje više teretana na otvorenom (sem jedne koja trenutno postoji) da bi se veći broj mladih bavio rekreacijom. Ovim se ujedno obogaćuje i sadržaj za kvalitetno provedeno slobodno vreme.

Tokom letnjih meseci imaju mogućnost da besplatno koriste dostupne terene na otvorenom (košarkaške, fudbalske), ali u periodu hladnih meseci su im uskraćene ove mogućnosti jer nema besplatnih zatvorenih terena i sportskih hala.

Slična je situacija i sa bazenom. Postoji jedan otvoreni bazen koji radi par meseci tokom leta. Zbog toga, kako mladi kažu, nedostaje i jedan zatvoreni bazen da bi se bavili plivanjem tokom čitave godine.

Inače, prevencija zdravih stilova života se organizuje samo u osnovnim školama i tom prilikom dolaze lekari koji drže predavanja na temu prevencije različitih bolesti i bolesti zavisnosti.

- ***Bezbednost***

Poglavlje o bezbednosti smo započeli izolovanjem svih oblika nasilja koji se manifestuju na teritoriji Požege. Učesnici su vrlo odlučno izdvojili vršnjačko nasilje kao najveći problem u oblasti bezbednosti mladih. Primetili su da se u školi, pored verbalnog nasilja često javljaju i tuče. Na meti agresivne dece su pasivna, stidljiva i trpeljiva deca, koja postižu odlične rezultate u školi, kao i deca sa autizmom. Prepoznali su i obrazac da učenici starijih razreda srednjih škola maltretiraju učenike nižih razreda.

Potreba za patroliranjem školskog policajca je postojala i ranije, ali ga nije bilo. Svi učesnici fokus grupe su se složili da patroliranje školskih policajaca treba da bude stalna praksa u školama, iako je Vlada Republike Srbije ovu meru stavila na snagu početkom maja 2023. godine, nakon pucnjave u školi u Beogradu.

Učesnici su naveli još jednu pojavu u gradu zbog koje se osećaju nelagodno i nebezbedno. U pitanju su psi latalice koji se nekada pojave i u čoporu. Oni posebnu opasnost predstavljaju za mlade koji su slepi i pri kretanju koriste štap koji pse može da isprovocira, a čovek nije svestan opasnosti. Kako su objasnili, pasa latalica ima u velikom broju i kada ih šinterska služba pokupi, ona ih samo odvezе na drugi kraj grada. Ovaj problem, prema njihovim rečima, treba rešiti planski, na najbolji način i za ljude i za životinje.

Kada su upitani da ocene svoj grad po pitanju bezbednosti u večernjim i kasnim satima, došlo je do različitih odgovora, koji su bili u korelaciji sa polom učesnika. Učesnici muškog pola su okarakterisali svoj grad kao bezbedno mesto i opisali da nemaju osećaj straha i nelagode kada se vraćaju kasno noću, pa zato i ne koriste prevoz. Sa druge strane, učesnice fokus grupe su izjavile da osećaju nelagodu kada prolaze gradom u kasnim satima, a kao razlog tome su navele strah od

napasnika. Iako nemaju ovakvo iskustvo, niti poznaju u svom okruženju osobu žrtvu nasilja, radi se o događaju iz prošlosti koji je uticao na njih da im se promeni percepcija o bezbednosti.

Uvođenje patrole po gradu u večernjim satima i zamena polomljenih sijalica na uličnoj rasveti su predlozi mladih za veći osećaj bezbednosti na javnim mestima.

- ***Formalno i neformalno obrazovanje mladih***

Učesnici su upitani šta misle o kvalitetu nastavnika i nastavnih metoda. Odgovorili su da su zadovoljni nastavnicima i da se oni trude da pruže znanje i dodatnu pomoć onima kojima je ona potrebna. Autoritet nastavnika je poželjna komponenta u obrazovnom i vaspitnom sistemu.

Bilo je onih koji su smatrali da učenje kroz igru i kvizove ima svoju pozitivnu, ali i negativnu stranu. Iako ove metode doprinose dinamici u učenju i unose notu zabave, negativna posledica toga je što se narušava postavljena granica autoriteta između nastavnika i učenika i malo po malo relacija postaje drugarska. Primena ove prakse u školama u Požegi zavisi od škole do škole i od izbora nastavne metode svakog nastavnika.

Praćenje i procenjivanje učenika je takođe jedna od komponenata koje utiču na kvalitet obrazovanja. U tom smislu, učesnici su dodali primedbu da bi razredne starešine trebalo više pažnje da posvete opažanju ponašanja učenika i kada god primete da je neki učenik agresivan ili previše miran da uključe tim za podršku i roditelje.

Sa druge strane, tim za inkviziju funkcioniše dobro i neki od učesnika imaju pozitivna iskustva u proces uključivanja i sprovođenja individualnog obrazovnog programa (IOP).

Kada su upitani o potrebama koje imaju u okviru školskog sistema, učesnici dali pomalo neočekivan odgovor. Razlog koji ih demotiviše da idu u školu i da uče je nisko samopouzdanje i smatraju da bi trebalo naći način da škola sa svoje strane, pored roditelja i njihovog ličnog rada na sebi, treba da učini nešto po pitanju povećanja samopouzdanja kod dece.

Što se tiče načina informisanja u okviru škole, učesnici su naveli da je usmeni način informisanja preko dežurnog učenika ili razrednog starešine dominantan, a kada su upitani da li im takav način odgovara, odgovorili su da bi bilo bolje da obaveštenja imaju neki pisani trag, makar postavljanjem na oglasnoj tabli, da bi se izbegli nesporazumi. Neki od učesnika su predložili i digitalne medije i platforme poput Viber i grupe na društvenim mrežama.

Kada je reč o doprinosu đaka u unapređivanju kvaliteta obrazovanja i vaspitanja na nivou škole, učesnici su izrazili potrebu da doprinesu svojim predlozima i prigovorima, ali za to ne postoji dovoljno kvalitetan mehanizam. U nekim školama se u okviru izbornog predmeta priča na ovu temu, u nekim postoje sandučići za kritike.

Međutim, i jedan i drugi način, prema mišljenju učesnika, imaju nedostatke da bi se postigla maksimalna efektivnost. Kada se prigovori i predlozi iznose na času građanskog vaspitanja, njihova percepcija je, da to ostaje na nivou jednog odeljenja i da konkretnih promena nema. Sa druge strane, kada su đacima dostupni sandučići gde anonimno mogu ubaciti papirić, oni brinu o

tome da li će ih neko videti i kakve posledice će snositi zbog toga. Drugim rečima, interna kultura u školama koja se zasniva na kolektivnim verovanjima, prepostavkama i ponašanjima jedne socijalne grupe, ne podstiče angažovanost kod učenika.

Učesnici fokus grupe su upoznati sa terminom dualnog obrazovanja, a među njima je bio i jedan učesnik koji pohađao taj program koji traje tokom čitavog srednjoškolskog obrazovanja, s tim što tokom prve godine školovanja učenici u kompaniji provode jedan radni dan u nedelji, tokom druge godine dva, a tokom treće tri dana.

Stipendiranje i nagrađivanje odličnih učenika im je takođe bilo poznato, naročito za učenike osnovnih škola, koji su đaci generacije. Pored njih, predviđene su stipendije i za studente.

Učesnici su bili svesni značaja neformalnog obrazovanja za razvoj karijere i zapošljavanje. Smatraju da bi trebalo organizovati dodatne obuke van školskog sistema.

- ***Zapošljavanje mladih***

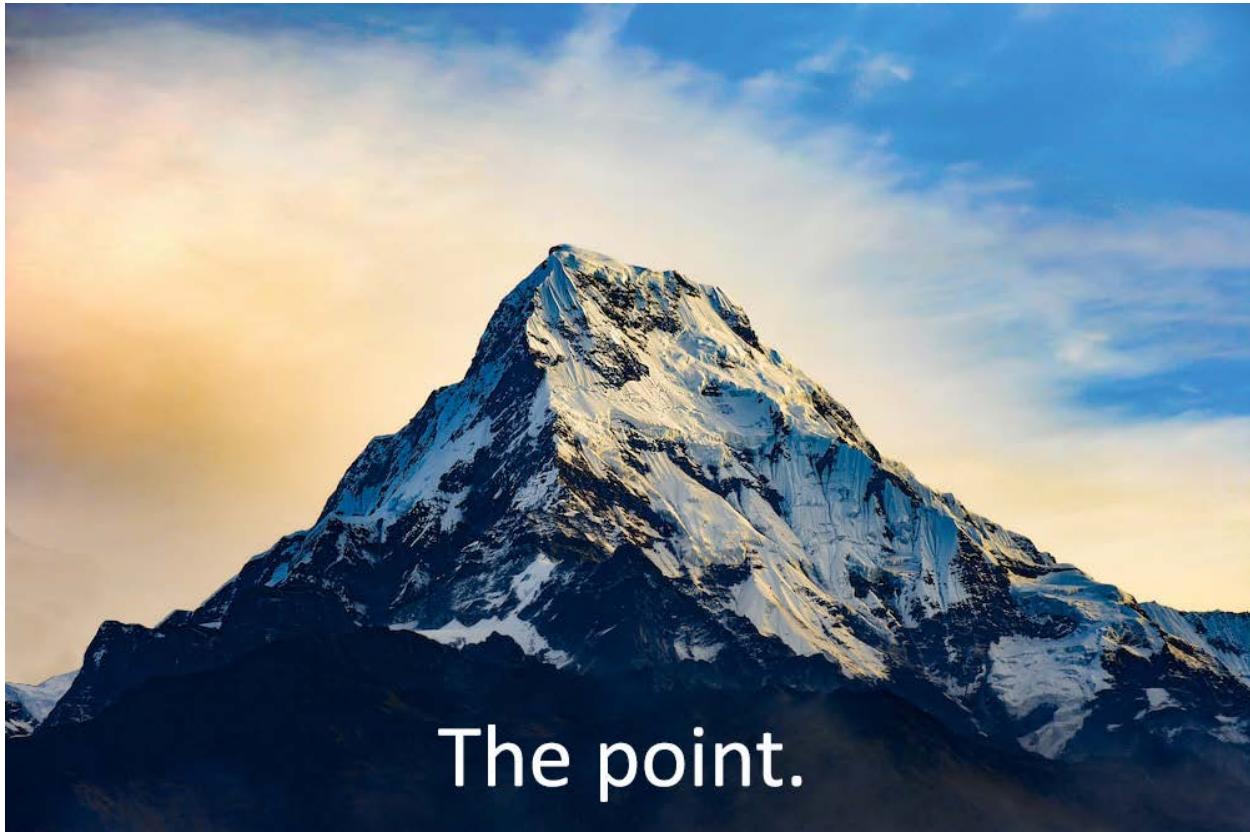
Stariji osnovci, prema rečima učesnika fokus grupe, rade test profesionalne orijentacije koji im pomaže pri odabiru srednje škole, dok se u srednjim školama ovaj test ne radi. Stariji osnovci se informišu o obrazovnom programu u srednjim školama slušajući prezentacije koje „na terenu“ drže srednjoškolci, predstavnici triju srednjih škola iz Požege.

U odeljku koje se tiče formalnog i neformalnog obrazovanja upoznali smo se sa primenom programa dualnog obrazovanja koji se sprovodi na teritoriji Opštine Požega. Ovaj program umnogome doprinosi zapošljivosti mladih jer učenici koji učestvuju u ovom programu imaju velike šanse da nastave da rade u kompanijama gde su prošli proces uvođenja u posao.

Prema proceni učesnika, stopa nezaposlenosti u Požegi je velika. Tražnja za poslom nadmašuje ponudu slobodnih radnih mesta. Mnogi mladi ne rade ono za šta su se školovali, već ono što im je dostupno. Omladinska zadruga, prema njihovom saznanju, ne postoji. Učesnici smatraju da bi mlade trebalo uključiti u razvoj strategija i akcionalih planova za zapošljavanje mladih, međutim naglasili su da to ne budu osobe mlađe od 20 godina, već one koji su u potrazi za poslom.

Zaključak

Svrha ovog istraživanja je da za Grad Užice i Opštinu Požega napravi uporednu analizu između pravnog okvira njihovih lokalnih politika za mlade i realizacije u praksi. Za utvrđivanje pravnog nivoa je primenjena „desk“ analiza, dok je za implementaciju aktivnosti takođe korišćena „desk“ analiza i istraživanje metodom „fokus grupa“ sa mladima iz ovih lokalnih zajednica.

Istraživanjem lokalnih strategija za mlade, utvrđeno je da ni Grad Užice, ni Opština Požega nemaju važeći strateški dokument za mlade.

Grad Užice ima Kancelariju za mlade (KzM) i Omladinski klub. KzM sarađuje sa lokalnim udruženjima mlađih i za mlađe. Volonteri KzM su imali prilike da učestvuju u projektima Erasmus + programa, upravo posredovanjem KzM Užice. Savet za mlađe je uspostavljen, ali podaci o njegovoj aktivnosti nisu vidljivi. U kontekstu lokalnih politika, treba napomenuti da Grad Užice ima 13 važećih strateških dokumenata, među kojima ima i onih čija realizacija utiče na položaj mlađih (plan razvoja, socijalna zaštita, unapređenje osoba sa invaliditetom, plan kvaliteta vazduha, zapošljavanje, itd.).

Pošto strateški dokument za mlade nije usvojen, radi se po inerciji isteklog Lokalnog akcionog plana (LAP) za mlade 2015-2019 i primenjuju ranije uspostavljeni mehanizmi. Tako na primer, jednom donesene odluke o finansiranju omladinskih projekata, stipendiranju učenika i studenata još uvek su u primeni.

Istraživanjem metodom dostupnih podataka je pronađeno nekoliko pozitivnih praksi lokalne samouprave u odnosu sa mladima i to: inicijativa lokalne samouprave da se približi udruženjima za mlađe obilazeći njihove kancelarije i slušajući njihove potrebe, uključivanje mlađih u izradu dokumenata javne politike (Plana razvoja Grada Užica 2023-2030, revizija Plana kvaliteta vazduha grada Užica), aktivno učešće u sistemu dualnog obrazovanja, dinamične aktivnosti prema Romima i osobama sa invaliditetom, započinjanje velikih infrastrukturnih projekata, i ono što je najveći predstojeći projekat „Prestonica kulture Srbije za 2024. godinu, koji otvara mnoge mogućnosti za mlađe, u pogledu omogućavanja kvalitetnog sadržaja, angažovanja mlađih i sl.

Istraživanje metodom „fokus grupe“ sa mladima iz Užica je imalo za cilj da upotpuni „desk“ analizu, ali i da proveri percepciju mlađih u vezi onoga što lokalna samouprava čini za njih, kao i da ispita njihov položaj i potrebe. Kao rezultat ove metode dobijen je jako konstruktivan izveštaj.

Međutim, upoređujući rezultate u vezi aktivnosti koje Grad čini za mlađe, dobijene istraživanjem na internetu, sa rezultatima istraživanja „fokus grupe“ sa mladima, može se reći da postoji potreba za promenom načina informisanja mlađih, da bi oni bili upućeni, a zatim i angažovani.

Iako je rad Grada Užica transparentan na sajtu, Instagramu i Fejsbuku, mlađi ne provode vreme na ovim mrežama. Kao predloge za kanale informisanja po njihovom afinitetu naveli su Tik Tok, Viber grupu ili Viber kanal i podkast koji bi vodili i uređivali mlađi. To znači da treba menjati kanale informisanja, format i „ton“ sadržaja. U kontekstu informisanja, istaknut je i problem „pre informisanosti“ koji mlađe zbuњuje pri doноšenju odluka. Zato su predložili otvaranje debatnog kluba, gde bi oni razvijali svoju političku i građansku pismenost i govorništvo.

Mlađi su pokazali spremnost da učestvuju u donošenju odluka koje ih se tiču, ali su i objasnili šta ih (de)motivise. Istakli su da bi voleli da u tome učestvuju od samog početka preko fokus grupe ili okruglih stolova, umesto da budu pozvani na kraju kada je dokument izrađen i kada je teže uočiti mesta za korigovanje. Takođe im je važno da se uvere da postoji politička volja donosioca odluka da se predloži mlađih sprovedu u delo, da je predviđen budžet i da im se pri pozivanju na učešće objasni kako se taj njihov doprinos, kao faza, uklapa u celokupni proces.

Nezaposlenost mlađih je prepoznat kao problem visokog prioriteta koji kao posledicu ima migracije mlađih. To se mora rešavati planski preko akcionih planova u čijoj bi izradi, počevši od konsultativnog procesa, bilo potrebno uključiti i punoletne mlađe. Učesnici su se izjasnili da bi im najveću promenu u pogledu zadovoljstva životom u svom gradu napravio program koji bi im obezbedio egzistencijalnu i socijalnu sigurnost kroz brzo zapošljavanje i kvalitetnu ponudu poslova. Inače, iako toga nisu bili svesni, njihov odgovor odgovara programu „Garancija za mlađe“ koji je, kao mera u povoju, predviđen Strategijom za mlađe Republike Srbije (2023 -2030).

I zbog toga bi Grad Užice trebalo da ide u korak sa merama koje država preduzima u oblasti „Garancije za mlade“. Ali se pre toga preporučuje da ih zajedno sa svim aktuelnim pitanjima mlađih, naročito u oblasti zapošljavanja (otvaranje trening centra za dualno obrazovanje, podrška za preduzetnike preko biznis inkubatora i sl.) uvrsti u novi i važeći strateški dokument za mlade.

Opština Požega u ovom trenutku nema Kancelariju za mlade, niti Omladinski klub. KzM Požega, kao i Savet za mlade su bili uspostavljeni još 2013. godine kao neki od ciljeva trogodišnjeg projekta "Osnaživanje Kancelarija za mlade u Zlatiborskom okrugu" čiji je nosilac bio Užički centar za prava deteta. Za završetkom projekta prestale su aktivnosti Kancelarije za mlade koja je imala perspektivne ideje i prestao je da funkcioniše Klub za mlade. Na osnovu medijskih zapisa iz ovog perioda, predstavnici Kancelarije za mlade Požega su se u to vreme suočavali sa nedovoljnim brojem volontera i to je predstavljalo slabu tačku u održivosti ove organizacije.

Što se tiče pravnog okvira lokalne omladinske politike Opština Požega nema važeći Lokalni akcioni plan (LAP) za mlade. Aktivnosti za mlade se sprovode u okviru nekih drugih strateških dokumenata i odluka gde su mlađi uključeni kao i ostali stanovnici Požege.

Postoji nekoliko pozitivnih mera koje Opština čini za mlađe, a to su: stipendiranje studenata, obezbeđivanje besplatnog gradskog prevoza, rad besplatne kuhinje pri Crvenom krstu, primena nacionalnog modela dualnog obrazovanja u cilju uvođenja mlađih u posao, raspisivanje konkursa za sufinansiranje projekata udruženja (ali posebnog budžeta za omladinska udruženja nema).

Informisanje se vrši preko zvanične internet prezentacije Opštine Požega, lokalnih medija i Fejsbuk stranice, dok Instagram poslovna stranica nije aktivna od 2019. godine. Međutim, istraživanje metodom „fokus grupe“ sa mlađima iz Požege je pokazalo da mlađi uglavnom ne prate ove kanale informisanja. Informišu se u okviru određenih Fejsbuk grupa, YouTube, preko drugih ljudi, dok su mlađi sa oftamološkim poteškoćama upućeni na auditivne kanale poput radija i podkasta. Učesnici su prepoznali podkaste kao zanimljive i efektivne kanale informisanja koji bi mogli da naprave promenu u informisanju mlađih, ali pod uslovom da mlađi uređuju i vode podkast i da postoje i emisije u formi debata, gde bi čuli o nekoj temi iz različitih perspektiva.

Upravo zbog nedovoljne informisanosti, učesnici na primer nisu bili svesni da postoji projektno finansiranje iz budžeta Opštine Požega, a takođe im i rad mnogih udruženja nije poznat.

Učesnici su pored nezaposlenosti koja je gotovo uvek i svuda najveći problem mlađih, istakli jedan drugi, koji ih mnogo više zabrinjava. Radi se o pasivnosti mlađih, koja traje prilično dugo. Manifestuje se kroz lenjost, letargiju, fokus na problem a ne na rešenja, trpeljivost, a u srednjim školama i kao vršnjačko nasilje. Teško im je bilo da identifikuju tačan uzrok tom ponašanju, ali smatraju da bi bolja informisanost i redovno sastajanje u nekom objektu za mlađe podstakla aktivizam. Neophodno je uspostaviti sistem sastajanja mlađih (na primer u Klubu za mlađe čiji bi se rad reaktivirao) i da povod sastajanja bude retrospektiva prethodnih i aktuelnih dešavanja u gradu i pričanje o volonterskim akcijama. Jednako važno je i održavati dinamiku sastajanja, kako bi istrajnost i omasovljenje privuklo i one mlađe koji su neaktivni.

Na motivaciju mladih da uzmu veće učešće u donošenju odluka bi prema mišljenju učesnika uticalo to da ljudi koji donose odluke posete različita udruženja i na taj način pokažu dobru volju da saslušaju mlađe i svojom pristupačnošću zadobiju njihovo poverenje i podstaknu ih.

Mladi u Požegi su aktivni i učestvuju u donošenju odluka u okviru đačkih parlamenta. Kao primere prilika za volontiranje su naveli Crveni krst i organizovanje festivala „Interakcija“. Izrazili su želju da budu pitani za mišljenje, uz naglasak da ih niko nikada i ni za šta nije pitao, a kao poželjnu formu za ovo učešće su predložili dubinske intervjuje.

Istakli su da bi voleli da postoji neko udruženje ili telo lokalne samouprave kojima bi mladi mogli obratiti za organizovanje akcija za zaštitu životne sredine. Kao važnog aktera u ovoj kampanji su prepoznali lokalne medije (televizije, novine) koji bi doprineli većoj vidljivosti ovakvih projekata i uticali na promenu percepcije i ponašanja prema prirodi.

Kulturni sadržaj koji se nudi mlađima ne zadovoljava njihovu potrebu i treba ga obogatiti i medijski bolje promovisati. U kreiranju sadržaja bi takođe voleli da budu uključeni, a kao sugestiju su naveli da treba organizovati višednevne festivalne koji bi detaljne predstavili temu. Smatraju da bi u Požegi trebalo otvoriti dramsku sekцију kao vannastavnu aktivnost, gde bi mlađi razvijali svoj talenat za glumu i za pisanje scenarija, uz koordinaciju glumaca iz užičkog pozorišta. Istakli su da bi Grad trebalo da u vidu nagrada stimuliše kreativnost kod mlađih u izradi kreativnih grafičkih, vizuelnih i auditivnih rešenja pri promociji kulturnih događaja.

Besplatni sportski sadržaji takođe ne zadovoljavaju potrebe mlađih. Tokom letnjih meseci imaju mogućnost da besplatno koriste teretane i terene na otvorenom (košarkaške, fudbalske) i otvoreni bazen, a sa završetkom sezone ostaju uskraćeni za besplatne rekreacije. Kako su mlađi pogodjeni siromaštvo najzastupljenija kategorija, učesnici su predložili da Opština napravi dogovor sa privatnim sportskim klubovima i deo prihoda od zakupa prostora usmeri na inkviziciju siromašnih mlađih.

Slepi i slabovidni mlađi takođe trpe prilikom kretanja u gradu, pa su predložili da se prilagodi infrastruktura postavljanjem zvučnih semafora i taktilnih staza do svih važnih institucija. Pretnju bezbednosti za ovu kategoriju mlađih, ali i za sve ostale, kako su naveli, predstavljaju psihičke bolesti kojih ima prilično po gradu. Nelagodu mlađima stvara i nedovoljna osvetljenost grada zbog polomljenih ili dotrajalih sijalica ulične rasvete. Zbog stalnih tuča u školama, potrebno je da patroliranje školskog policajca bude dugoročna bezbednosna mera. Mlađi ne obraćaju školskom psihologu zbog straha da će biti etiketirani i zato su predložili da se uspostavi besplatna SOS linija za mentalnu i psihološku podršku mlađih jer je diskretnije rešenje.

Na osnovu svega iznesenog, zaključak je da Opština Požega mora planski da se bavi svojom omladinom koja pokazuje znake pesimizma, letargije i agresivnosti. Mlađi su kritikovali postojeći položaj, ali su odmah i predlagali rešenja. Kao preporuka za dalji rad može biti ostvarivanje saradnje sa udruženjima i Kancelarijom za mlađe iz Užica, kreiranje novog strateškog dokumenta za mlađe u čijoj izradi će i oni učestvovati, promena kanala informisanja mlađih, posećivanje mlađih u udruženjima i školama i ohrabrvanje da istupe, inkvizicija siromašnih mlađih i tako dalje.

**Co-funded by
the European Union**

NARODNI PARLAMENT

Projekat „Policing the policies“ finansira Evropska unija. Izneti stavovi i mišljenja pripadaju samo autoru i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu biti odgovorne za njih.